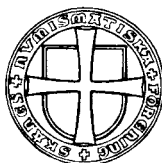

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Nr. 1 Februar 2011

Depåfyndet från Stora Wäsby

To brudsølvsskatte fra Rosmannegård

1 mark klipping 1563

Gulltransporten 1940

Ny bok om dansk medeltid

Vera Hatz (1923-2010)

Ph.d.-afhandling om antikke mønter

Gullbarre fra Norges Banks historiske samlinger.
Foto: Norges Bank, 2004. Se s. 21.

Frederik 1's søslinge 1524-1528

Ny bog

Niels Jørgen Jensen og Mogens Skjoldager har specialiseret sig i mønter fra borgerkrigstiden til og med de første oldenborgske konger. Fra slutningen af denne periode stammer de underlødige søslinge fra Frederik I's tidlige regeringsår (1524-1528) i et uopræget Danmark. Mønterne angiver alle i omskriften møntstedet. I Vestdanmark, Ribe og Aalborg – i Østdanmark, København, Malmø, Landskrona og Ronneby.

Der er tale om den almindelige danskers mønt, og med nogle få undtagelser er søslingene fortsat så gængse, at det giver private samlere mulighed for at opbygge en repræsentativ samling.

Medlemspris: 200 kr. Detailpris: 293,75 kr.

Bestilles på www.numismatik.dk eller:

John Lind 53 20 26 56 – til kl. 21.00

**DANSK
NUMISMATISK
FORENING**

Depåfyndet från Stora Wäsby, Hammarby sn, Uppland

Av Frédéric Elfver, Johan Landgren och Mats Pettersson

Uti Wäsby nuvarande trädes gårde, beläget i Hammarby Sokn, Wallentuna härad och Stockholms län, tillhörigt Hans Excellence m.m. Hr Grefve Carl de Geer, upphittades förleden Sommar 1827, på åkern nära vid en sten, några stycken af piecer, [...]. Med detta citat ur fyndbeskrivningen inledde jag min förra artikel om depåfyndet vid Stora Wäsby, Hammarby sn, Uppland och den efterundersökning som genomfördes på platsen år 1999 (Elfver 2008). Tack vare ett generöst anslag från Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning gavs en förnyad möjlighet att besöka och undersöka den aktuella platsen hösten 2008. Ett tack riktas även till markägaren, Carl de Geer som välvilligt gett tillstånd till efterundersökningen.

I oktober 2008 genomförde således personal vid Numismatiska forskningsgruppen, Arkeologiska institutionen, Stockholms universitet, en efterundersökning av den tidigare kända fyndplatsen intill godset Stora Wäsby vid Hammarby 3:1, Hammarby socken, Uppland (se även artikel i lokaltidningen *Mitt i Upplands Väsby*, 4 november 2008, s. 4). Undersökningsledare var Frédéric Elfver och övriga projektdeltagare var Johan Landgren och Mats Pettersson. Därtill deltog bl.a. Torun Zachrisson, Arkeologiska institutionen, Stockholms universitet.

Historik

Fyndplatsen Hammarby 3:1 ligger på Stora Wäsby's ägor, beläget i Hammarby socken, Uppland. Med början år 1827 påträffades i

olika omgångar närmare ett kilo myntat silver i form av minst 446 sasanidiska och islamiska mynt. Fyndet gavs inventarienummer 512 i Statens Historiska Museum och drygt hälften av mynten löstes in. Ett grundläggande problem med depån i Hammarby är dateringen. Carl Johan Tornberg (1807-1877) uppgav att slutmyntet hade *terminus post quem* (t.p.q.) 825/26 e.Kr. Johan Henrik Schröder (1791-1857) hävdade att t.p.q. var 864/65. Att kontrollera dessa påståenden av de två namnkunniga numismatikerna låter sig inte göras eftersom mynten, som idag inte finns under sitt inventarienummer, med stor sannolikhet har införlivats i de systematiska samlingarna på Kungl. Myntkabinettet, Stockholm.

Arkeologen Torun Zachrisson skriver i sin avhandling om ädelmetalldepåer och runstenar från vikingatid och tidigmedeltid i Uppland och Gästrikland att "*fyndplatsen tycktes 1828 vara avgränsbar till ett område med ca 2,5 m i diameter [...] Den ligger idag och låg då fyndet gjordes inom Hammarby ägor, ca 45 m nordöst om ägogränsen mot Väsby*" (Zachrisson 1998, s. 287). För vidare studier kring fyndet, fyndomständigheterna samt rekonstruktion av fyndmiljön, hänvisas läsaren till den noggranna redogörelsen i Zachrissons avhandling samt där anförd litteratur (1998, s. 284-292).

Undersökningen 1999 och dess resultat

Målsättningen med efterundersökningen var att, så långt det var möjligt, lokalisera ev. resterande mynt och boplätsindikerande före-

mål. Frågan från början var också hur mycket fynden hade hunnit sprida sig i åkern sedan 1827. Dateringsproblematiken kring depån var också av stort intresse att bringa klarhet kring.

Resultatet blev mer än lyckat. Vid efterundersökningen av fyndområdet framkom 1 sasanidiskt, 1 ispahbadiskt och 20 islamiska silvermynt, 2 recenta mynt samt 9 stycken övriga föremål. De sistnämnda föremålen bestående mestadels av div. fragment av kopparlegering samt av varierande ålder. De kvarvarande mynten hade sedan upptäckten av skattfyndplatsen 1827, spridits ut över åkern, dock med en fyndkoncentration inom ett område på ca 30 gånger 20 meter.

Ett av de viktigare fynden utgjordes av ett arabiskt mynt av umayyad-typ präglat i Nordafrika. Denna afrikanska imitation utgör det andra kända exemplet från svenska fynd. I Uppåkra, Skåne, har ett lösfynd (fyndnr 2644, LUHM 31000, 1,35 gr, fragment) av en afrikansk imitation av abbasid-typ påträffats (Elfver 2008, s. 136-137). Efterundersökningen 1999 gav vid handen att dateringen av depån har skett efter 832/833 e.Kr., eftersom det, vid denna efterundersökning, yngsta påträffade myntet är präglat någon gång mellan 832-834 e.Kr.

Undersökningen 2008 och dess resultat

Undersökningen 2008 gav liksom undersökningen 1999 ett mycket gott resultat – denna gång totalt 29 mynt från Kalifatet enligt nedanstående lista, upprättad av Gert Rispling. Värt att påpeka är att det yngsta påträffade myntet (nr 28 i listan) är präglat i Samarqand 823/824 e.Kr., vilket gör att dateringen av depån till 832-834 e.Kr. står fast. Undersökningsområdet 2008 motsvarade ungefär motsvarande från år 1999. Då efterundersökningen gjordes av tre erfarna metalldetektoranvändare under två dagar bedöms fynd-

platsen i praktiken vara tömd på föremål ur depån.

I denna artikel behandlas enbart det vikingatida myntmaterialet som tillvaratogs, ej recenta mynt och annat fyndmaterial, dock skall fragmentet av ett treflikigt spänne framhållas. I anslutning till det upplöjda depåfyndet påträffades fragmentet som dessutom bär spår av förgyllning (se fig. 30). I Uppland har det hittills hittats 24 stycken treflikiga spännen, varav 22 i Birka. De övriga två är från Uppsala län. Treflikiga spännen är således ovanliga. Fragmentet, med datering till 900-tal, bedöms inte höra till depån utan till en sönderplöjd grav från ett angränsande gravfält (muntligt meddelande Torun Zachrisson 2009).

Slutord

Sammantaget har det sedan 1827 påträffats ca 497 vikingatida mynt på den aktuella fyndplatsen vid Hammarby. Initialt påträffades ca 446 mynt och vid efterundersökningen 1999 påträffades 22 mynt. Resultatet från efterundersökningen 2008 blev 29 mynt.

Intressant nog påträffades en snarlik myntdepå på Steningehöjden vid Sundveda, Odensala sn, Uppland år 2008. Det fyndet påträffades i en grav i form av en ensamliggande stensättning i samband med en arkeologisk undersökning och antalet mynt uppgick till 471 mynt från Kalifatet samt ett karolingiskt. Yngsta mynt är präglat 842/843 e.Kr. (Beckman-Thoor & Rispling 2008, s. 10ff.).

Det finns således likheter (datering, sammansättning) mellan dessa depåer, vars fyndplatser därtill ligger knappt 11 kilometer fågelvägen från varandra. Depån från Hammarby är dock fortfarande den äldsta och största av sitt slag – innehållande material uteslutande från Kalifatet med omnejd – från Uppland.

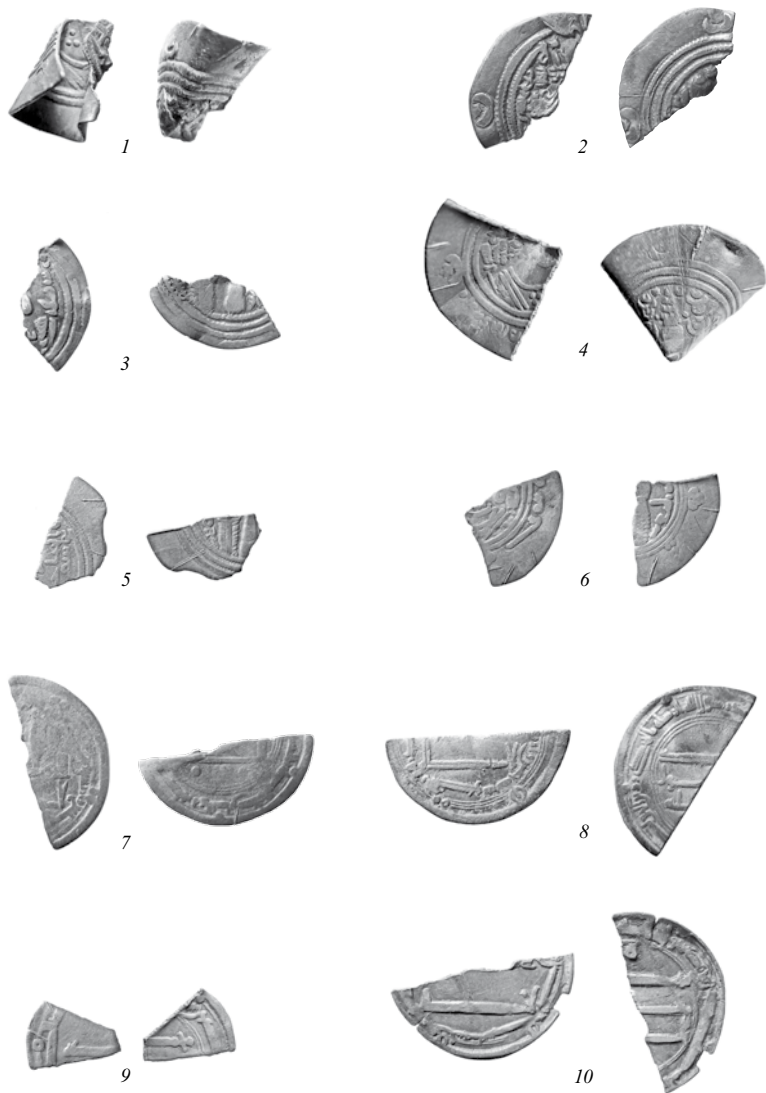

Fig. 1-29. Fyndmynten från 2008 års efterundersökning. Figurnumren följer numrering i listan.
Foto: Kenneth Jonsson. Skala 1:1.

Myntlistan är upprättad av Gert Rispling.
De nummer som har en stjärna bedöms vara
ovanliga mynt.

SASANIDISKA RIKET

Pahlavi

Storkonung Khusrav II

- 1 PhSs 591-628 AD, ort? [1-39] RY. 1,63 gram, fragment, böjt, 2 "nicks". AR drachm.
- 2 PhSs 591-628 ort? [1-39]. 0,80 gram, fragment, graffiti, 1 "nick". AR drachm.
- 3 PhSs 591-628 ort? [1-39]. 0,39 gram, fragment, runtom beskuret. AR drachm.

UMAYYADISKA KALIFATET

Pahlavi

Okänd myntherre

- 4 PhUm 651-704 ort? xxx. 1,33 gram, fragment, 5 "nicks". AR drachm.

Temp. kalif `Abdalmalik; guvernör al-Hajjaj bin Yusuf

- 5 PhUm 695-700? ort? [76-81?] AH. 0,39 gram, fragment, böjt, 2 "nicks". AR drachm.

ABBASIDISKA KALIFATET

Pahlavi

Okänd myntherre

- 6 PhAb 761-794 Tabaristan [110-143] PYE. 0,52 gram, fragment, 7 "nicks". AR ½-drahm.

Islamiska typer

Temp. kalif al-Mansur

- 7 Ab1 764/765 [al-Basra] 147. Rev: [M/R]/A/o o. 0,78 gram, fragment, 1 "nick". AR dirham.
- 8 Ab1 762/763 al-Kufa [1]45. Rev: M/R/A/[]. 1,30 gram, fragment. AR dirham.
- 9 Ab1 765-770 [Madinat al-Salam] [148-53]. Rev: M/[]/[]. 0,36 gram, fragment, 2

"nicks". AR dirham.

Kalif al-Mahdi

- 10 Ab1 783/784 al-`Abbasiyya [1]67. Rev: o/M/R/A/[Yazid]. 1,04 gram, fragment, graffiti, 2 "nicks". AR dirham.
- 11 Ab1 781/782 (Ifriqiya) [1]65. Rev: bakh bakh/MR/A/[]. 1,11 gram, fragment, 8 "nicks". AR dirham.
- 12 Ab1 778/779 [Madinat Jayy] 16[2]. Rev: MR/A SA/`WS/al-khalifa al-Mahdi/Yahya. 0,84 gram, fragment. AR dirham.
- 13 Ab1 784/785 [al-Muhammadiyya] 1[68]. Rev: [pellet]/MR/ASA/`WS/[al-khalifa al]-Mahdi/pellet bakh pellet. 1,56 gram, fragment. AR dirham.

Kalif? (al-Mahdi, al-Hadi eller Harun)

- 14 Ab1 ca 776-793 al-`Abba(siy)ya [ca 160-177]. Rev: [bakh/M/R/A/Yazid]. 0,68 gram, fragment, 3 "nicks". AR dirham.
- 15 Ab1 ca 776-793 [al-`Abbasiyya] [ca 160-177]. Rev: bakh/M/[R/A/Yazid]. 0,54 gram, fragment, 14 "nicks". AR dirham.
- 16 Ab1 ca 776-793 ort? (Africa) [ca 160-177]. Rev: (?)/MR/A SA/[`WS]/[]. 1,39 gram, fragment, 5 "nicks". AR dirham.

Kalif Harun al-Rashid

- 17 Ab1 787/788 al-`Abbasiyya 171. Rev: bakh/M/R/A/Yazid. 2,58 gram, helt, böjt 180°. AR dirham.
- 18 Ab1 801-805 [Madinat Balkh] 1[85-89]. Rev: w/M[RA]/MAB al-amir [al-Ma'mun]/`Abdallah bin amir [al-mu'minin waliyy]/waliyy [`ahd al-muslimin]. 1,35 gram, fragment, 4 "nicks". AR dirham.
- 19 Ab1 808/809 Madinat Bukhara 193. Rev: L/MRA/ MAB al-amir al-Ma'mun/waliyy `ahd al-muslimin/`Abdallah bin al-mu'minin/o. 2,92 gram, helt. AR dirham.

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Fig. 1-29. Fyndmynten från 2008 års efterundersökning. Figurnumren följer numrering i listan.
Foto: Kenneth Jonsson. Skala 1:1.

21

22

- 20* Abl 808/809 Madinat (Bukhara) 1(9)3. Rev: `ayn/M/R/A/Hamawayh. 2,82 gram, helt, 3 "nicks". AR dirham. Ovanlig typ.
- 21 Abl 795/796 [Madinat al-Salam] 1[79]. Rev: [MRA/MAB al-amir al-Amin]/ Muhammad bin amir al-mu'minin/Ja' far. 1,47 gram, fragment, 1 "nick". AR dirham.
- 22* Abl 802 [al-Muhammadiyya] 1[86]. Rev: Umm Ja' far/ MR[A]/MAB al-amir al-Am[in]/Muhammad bin amir al-mu'minin/Muhammad. 2,36 gram, fragment, 5 "nicks". AR dirham. Ovanlig typ.
- 23 Abl 805/806 al-Muhammadiyya [1]90. Rev: [--]/ M/R/A/ha'. 1,47 gram, fragment, 3 "nicks". AR dirham.
- 24 Abl 805/806 Ma'din al-Shash 190. Rev: `Ali/ MRA/ MAB al-amir al-Ma'mun/ ['Abdallah bin amir al-mu'minin] waliyy/ [waliyy `ahd al-muslimin]. 1,83 gram, fragment, 2 "nicks". AR dirham.
- 25 Abl 804/805 Madinat Zaranj 189. Rev: `Ali/MRA/ SA'WS/ al-khalifa al-Rashid/ Sayf bin al-Tarabi. 2,90 gram, helt, 2 "nicks". AR dirham.
- 26 Abl 797-808 [Madinat Zaranj] [181-192]. Rev: `Ali/ M[RA]/SA[]. 0,89 gram, fragment, 6 "nicks". AR dirham.

Kalif al-Ma'mun

- 27 Abl 814/815 [Madinat al-Sa]lam 199. Rev: [L/M]/ R/A/Dhu l-Ri'asatayn. 0,73 gram, fragment, 2 "nicks". AR dirham.
- 28 Abl 823/824 Samarqand [20]8. Rev:

L/M[R]/A al-Ma'mun/khalifat [allah]/ Talha []. Kan även klassificeras som tahirid (Ta). 1,71 gram, fragment. AR dirham.

SAMTIDA MED IDRISIDERNA

(Marocko)

Okänd myntherre

- 29* IdCo [Tudgha/Ziz] [179-180]. Obv: ovanligt annulett-mönster. Rev: (?)/MR/ [A] SA/['W]S/['Wari]d? 1,35 gram, fragment, 1 "nick". AR dirham. Ovanlig typ, jfr Eustache 1970-1971, s. 298 nr 52, och ANS Annual Report 1991, nr 21 (Ziz 179).

Referenser

- Beckman-Thoor, K. & Rispling, G., Vikingatida silverskatt vid Sundveda. *Myntstudier* 2008:1 – april. Sid. 10-17.
- Elfver, F., Om ett betydelsefullt depåfynd från Hammarby, Uppland. *Svensk Numismatisk Tidskrift* nr 6 2008. Sid. 136-137.
- Eustache, D., *Corpus des dirhams idrisites et contemporains*, Rabat, 1970-1971.
- Zachrisson, T., *Gård, gräns, gravfält. Sammanhang kring ädelmetalldepåer och runstenar från vikingatid och tidigmedeltid i Uppland och Gästrikland*. Stockholm Studies in Archaeology 15. Stockholm 1998.

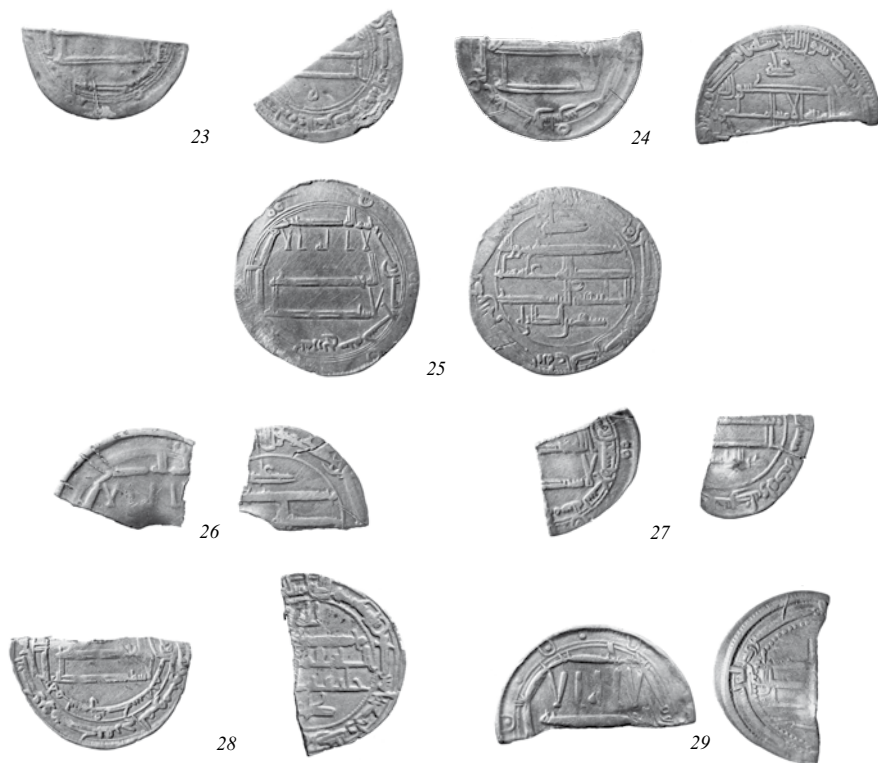

Fig. 1-29. Fyndmynten från 2008 års efterundersökning. Figurnumren följer numrering i listan.
Foto: Kenneth Jonsson. Skala 1:1.

Fig. 30. Fragment av treflikigt spänne med spår av förgyllning. Största mått ca 30 mm. Foto: Frédéric Elfver.
Förstoring.

*Fig. 31. Foto från besiktning i september 2008 av undersökningsområdet vid Stora Wäsby, Hammarby sn.
Foto: Frédéric Elfver.*

Numismatisk tidskrift på internet

www.myntstudier.se

Rosmannegård (Bornholm). To brudsølvsskatte fra omkring år 1000

Af Helle W. Horsnæs

I 2008 lokaliserede bornholmske detektor-amatører endnu to vikingetidsskatte. De blev fundet ved Rosmannegård nær Rønne på det vestlige Bornholm, med kun cirka 50 meters indbyrdes afstand.¹ I løbet af året og i forbindelse med en efterundersøgelse af fundstedet foretaget af Bornholms Museum i 2009 er der hidtil blevet fundet i alt 366 mønter, fordelt på de to separate skatte: Rosmannegård Syd-skatten og Rosmannegård Sydvest-skatten. Desuden er der fundet en del andre metalgenstande. Især i Rosmannegård Syd er der brudsølv (itubrudte smykker og stænger, der må have indgået som betalingsølv) i skatten, mens der i området for Rosmannegård Sydvest er fundet forskellige beslag, perler, redskaber og fibler af forskellige metaller.

Gennemgangen af mønterne fra skattefundene er nu afsluttet,² og den viste, at den mindre skat, Rosmannegård Sydvest, var domineret af kufiske mønter.³ Der var repræsenteret i alt 106 mønter (FP 8384.14-120), der for hovedpartens vedkommende var i små fragmenter. Den totale vægt af de kufiske mønter var 71,33 g, hvilket betyder at gennemsnittet af møntfragmenterne var på kun 0,66 g. Den ideelle vægt for en kufisk dirhem var knap 3 gram, og selvom man tager højde for, at der var en vis variation i vægten, så viser det, at en meget stor del af fragmenterne var mindre end en fjerdedel af den oprindelige mønt.

Hovedparten af de kufiske mønter stammer fra samanide-dynastiet, men der er også identificeret enkelte ældre abbaside-mønter, samt nogle imitationer af samanide-mønter.

Den kronologiske spredning er som vanligt ganske stor: enkelte fragmenter synes at høre til i slutningen af 800-tallet, mens de yngste identificerede mønter er fra omkring 950.

En enkelt byzantinsk mønt indgår i fundet. Det er et fragment præget under kejserne Basilios II og Constantin VIII i 976-989 (FP 8384.13 = x79).⁴ Også 10 af de 11 tyske mønter fra skatten var fragmenterede (FP 8384.2-12). Den bedst bevarede mønt var faktisk også den ældste, en penning præget i Regensburg af hertug Henrik II af Bayern 955-976 (x330). De øvrige stammer fra slutningen af 900-tallet (Otto Adelheid penninge af Hatz type IV⁵ og Sachsenpenninge). En enkelt engelsk mønt er også fundet indenfor skattefundsområdet. Det er et lille fragment af en Æthelred II penning af Long Cross-typen (FP 8384.1 = x84), der dateres cirka 997-1003. De tyske og den engelske mønt giver sammen en sandsynlig nedlæggelsesdato for skatten omkring eller kort efter år 1000.⁶

Rosmannegård Syd er noget større, og mønterne herfra har en helt anderledes fordeling.⁷ Der er igen en stor mængde kufiske mønter, i alt 106 mønter er repræsenteret (FP 8385.140-245), og igen er mange i fragmenter, der dog gennemsnitlig er en smule større. Den totale vægt er 119,91 g, hvilket giver et gennemsnit på 1,13 g pr. mønt. De ældste mønter er igen fra slutningen af 800-tallet, og den yngste dirhem er ifølge René Laursen fragmentet x287, som han daterer 961-970 (350-359 AH), men hovedparten af de daterbare fragmenter ligger i den anden fjerdedel af 900-tallet.

De engelske mønter udgør en mindre gruppe (i alt 30 mønter, FP 8385.1-30) af hovedsagelig CRVX-mønter (26 eksemplarer), der placerer nedlæggelsesdatoen for fundet solidt efter cirka 991. Desuden er der en enkelt ensidig imitation af en CRVX mønt (FP 8385.31).

Den største gruppe i skatten er imidlertid de tyske mønter, i alt 108 stykker (FP 8385.32-139). Blandt dem dominerer Otto Adelheid penninge af typerne Hatz III og IV, der anses for at være præget fra 900-tallets seneste år, men der er også en del Sachsenpenninge, nogle Köln-typer, med mere. Yngst er to mønter præget under hertug Henrik IV af Bayern (995-1005) i henholdsvis Neuburg (x184) og Regensburg (x364) og to Sachsenpenninge (x175 og x318), som af Kilger dateres efter år 1000.⁸ Det samlede fund må således være nedlagt kort efter år 1000.

Det er ganske almindeligt at finde de kufiske mønter fra især anden fjerdedel af 900-tallet i Danmark, senere kufiske mønter er derimod sjældne i fund i Nordeuropa. Opdagelsen af nye sølvforekomster indenfor det tyske område og væksten i prægningen af tyske mønter bliver ofte anvendt som begrundelsen for, at importen af de kufiske mønter stopper. Fundene fra Bornholm viser dog at situationen ikke er så simpel. Der har været en del kufiske mønter og fragmenter heraf til rådighed godt ind i 1000-tallet, så sent som i Store Frigårdskatten, der er nedlagt efter 1106, er der ikke mindre end 24 fragmenter af kufiske mønter blandt de over 1200 mønter i fundet.⁹

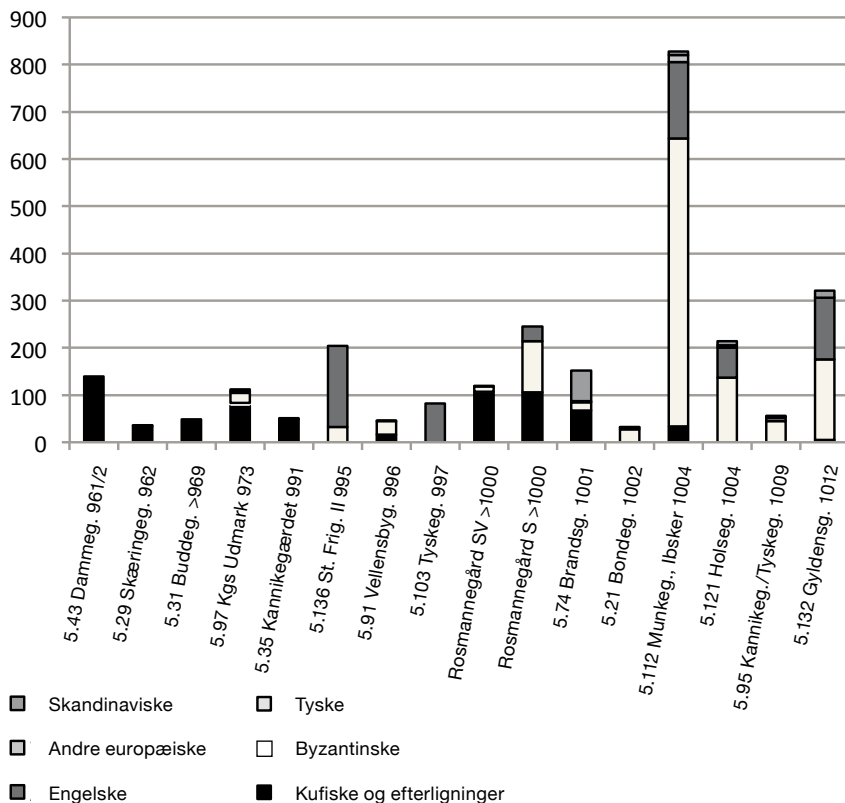
De engelske mønter ses i de bornholmske skatte fra 990'erne. Blandt de ældste forekomster af engelske mønter er de to meget atypiske fund, skattene fra Store Frigård II og Tyskegård, som begge er domineret af engelske mønter.¹⁰ I 1000-tallet vedbliver der med at være en del engelske mønter i skattefundene fra Bornholm, men kun sjældent udgør

de over 30% af et fund.¹¹

I skattefund fra de øvrige dele af Danmark (herunder Skåne) begynder vestlige mønter at dukke op i løbet af den sidste fjerdedel af 900-tallet,¹² men først i slutningen af 900-tallet kommer de vestlige mønter lidt efter lidt ind i fundbilledet på Bornholm. I det her fremlagte fund fra omkring år 1000 udgør de tyske mønter for første gang næsten halvdelen af mønterne i et samlet fund, men i løbet af få årtier er de tyske mønter helt dominerende i skattefundene.

De to skattefund fra Rosmanegård understreger, at skiftet i den dominerende møntmasse i skattene fra østlige til vestlige mønter sker en anelse senere på Bornholm end i Danmark/Skåne. Brandsgårdskatten (nedlagt efter 1001) har hidtil været det seneste eksempel på en sen skat domineret af kufiske mønter, men de to nye skatte viser, at Brandsgård må opfattes som typisk snarere end som ekstraordinær. For nylig har Ivar Leimus udtrykt, at forandringen fra kufiske til vestlige mønter i skattefundssammensætningen i Estland tidsmæssigt ligger et sted mellem på den ene side det polsk/skandinaviske område og på den anden side Rusland.¹³ Måske kan vi forfine billedet en smule og sige at den samme overgang fra østlig til vestlig dominans i skattefundene på Bornholm ligger et sted mellem Danmark/Polen/Gotland og Estland, noget der understreger den forskellighed fra de omgivende områder, som Bornholm fremviser gennem store dele af historien.

De to nyfundne skatte er, trods de store forskelle i sammensætning, næsten samtidige. Den meget lille kronologiske forskel er forbavsende og advarer os om farerne ved at udtale sig skråsikkert på grundlag af kun få fund. Fundene er gjort kun cirka 50 meter fra hinanden, men det virker umiddelbart lidt svært at forestille sig, at skattene kan have

Sammensætningen af bornholmske skattefund cirka 960-1010, antal af mønter efter opgørelser i von Heijne 2004, suppleret med nye fund. Tallet før stednavnet henviser til von Heijnes katalognummer.

haft samme ejer. Man skulle i så fald have troet, at de ville enten ligne hinanden mere, eller være endnu mere forskellige – alt efter om ejeren havde taget sin samlede beholdning af sølv og gemt den to forskellige steder, eller opdelt sit sølv efter type eller lødighed... Som det er, gætter jeg på to forskellige ejere. Mon det kan efterprøves ved mere feltarbejde?

¹ Bornholms Museum (BMR), journalnummer 3494.

² Som bekendt råder vi ikke i Danmark over en ekspert i kufiske møntfragmenter. Bestemmelserne af de kufiske mønter fra skattefundene er foretaget af René Laursen (fra Bornholms Museum) og Helle Horsnæs. Vi har arbejdet uafhængigt af hinanden, og har således foretaget en slags kvalitetskontrol: Når vi som oftest er nået frem til de

- samme bestemmelser, er der stor sandsynlighed for, at vi har ramt rigtigt. Der er dog ingen tvivl om, at man vil kunne opnå en større præcisionsgrad end hvad vi har kunnet klare, specielt i identifikationen af fragmenterne. De tyske mønter er bestemt af Michael Märcher (MM) og Helle Horsnæs (HH), de engelske mønter af MM, og den byzantinske mønt af HH.
- ³ Registreret på Den kongelige Mønt- og Medaille-samling som Fundprokol (FP) nummer 8384.
 - ⁴ For typen: Grierson, P.: *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection III*, 1973, Class II.
 - ⁵ Hatz, V.: Zur Frage der Otto Adelheid-Pfennige. Versuch einer Systematisierung auf Grund des schwedischen Fundmaterials, *Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis I*, 1961, 107-144.
 - ⁶ Desuden er der indenfor skattefondsområdet fundet et fragment af en efterreformatorisk mønt, der således skønnes ikke at have tilhørt det samlede skattefund (FP 8384.121 = x397).
 - ⁷ FP 8385.
 - ⁸ Kilger, C.: *Pfennigmärkte und Währungsland-schaften. Monetarisierungen in sächsisch-slavischen Grenzland ca. 965-1120*. Stockholm 2000.
 - ⁹ Galster, G.: Vikingetids møntfund fra Bornholm, *NNÅ* 1977-78, 5-246, fund nr. 48.
 - ¹⁰ Moesgaard, J.C.: The import of coins to the Northern Lands: some remarks on coin circulation in the Viking Age based on new evidence from Denmark, i: *Coinage and History in the North Sea World c. 500-1250, Essays in Honour of Marion Archibald*, Leiden-Boston 2006, 389-433.
 - ¹¹ Mange flere og mere udførlige opgørelser kan findes i von Heijne, C.: *Särpräglat. Vikingatida och tidligmedeltida myntfund från Danmark, Skåne, Blekinge och Halland (ca. 800-1130)*, Stockholm 2004. Om Bornholm omkring årtusindskiftet specielt siderne 158-160.
 - ¹² Se von Heijne 2004, 71 fig. 5.5.
 - ¹³ Leimus, I.: Die letzte Welle des orientalischen Münzsilbers im Norden, i: *Magister Monetæ. Studies in Honour of Jørgen Steen Jensen, Publications from the National Museum, Studies in Archaeology and History*, vol. 13, Copenhagen 2007, 111-126, spec. 120.

Foredrag

DANSK
NUMISMATISK
FORENING

Onsdag 23. februar · Bethesda, Rømersgade 17 · Gratis adgang

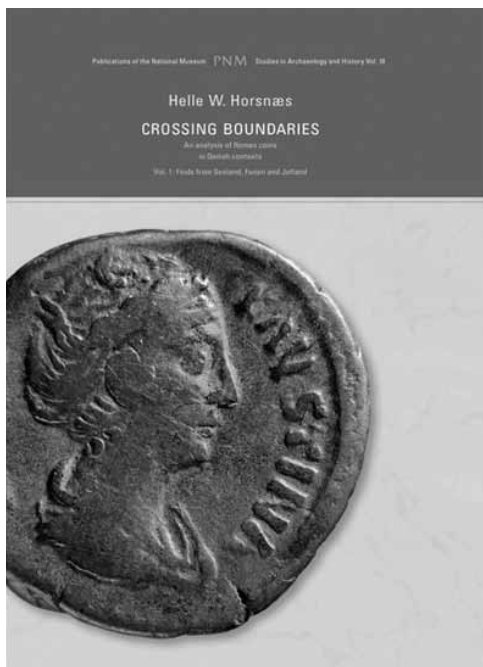
Mogens Skjoldager og Niels Jørgen Jensen:

Frederik 1's søslinge 1524-1528

Niels Jørgen Jensen og Mogens Skjoldager har specialiseret sig i mønter fra borgerkrigstiden til og med de første oldenborgske konger. Fra slutningen af denne periode stammer de underlødige søslinge fra Frederik I's tidlige regeringsår (1524-1528) i et uopræget Danmark. Mønterne angiver alle i omskriften møntstedet. I Vestdanmark, Ribe og Aalborg – i Østdanmark, København, Malmø, Landskrona og Ronneby.

Bogen kan bestilles på www.numismatik.dk eller:
John Lind 53 20 26 56 – til kl. 21.00

Helle W. Horsnæs, Crossing boundaries
An analysis of Roman coins in Danish context

Da amatørarkæologerne i 1980'erne for alvor begyndte at benytte metaldetektorer betød det en eksplosiv vækst af møntfund fra Danmark. I kraft af danefælovgivningen og ikke mindst ved hjælp af det gode samarbejde på lokalt plan mellem detektorbrugere og de arkæologisk arbejdende museer, kommer møntfundene til Den kgl. Mønt- og Medaillesamling på Nationalmuseet til registrering. Arbejdet med danefæ er for tiden ikke blot Møntsamlingens mest tidskrævende opgave, men også der hvor de fleste nye erkendelser kommer.

Detektorarkæologien har mere end fordoblet antallet af fund af romerske mønter i Danmark, både hvis man tæller antallet af mønter og antallet af fundsteder. Men der er ikke blot tale om flere mønter og flere fundsteder. Det viser sig, at detektorerne har bragt en anden fundsammensætning frem: der findes i dag langt flere denarer i forhold til antallet af guldmonter end i perioden før 1980. Og der findes i dag store mængder af denarer på bopladser, hvor de ikke tidligere er blevet erkendt.

I bogen præsenteres dette nye store materiale fra Jylland, Fyn og Sjælland. Der benyttes både arkæologiske og numismatiske arbejdsmetoder i et forsøg på at forstå de romerske mønters rolle i de lokale jernalderkulturer, og i udblik til de øvrige dele af det ikke-romerske Europa diskuteres ad hvilke ruter mønterne er kommet til Danmark og hvordan disse ruter forandres gennem perioden fra 200-tallet til 500-tallet e.v.t.

Pris 298 DKK

Syddansk Universitetsforlag / Campusvej 55 / DK-5230 Odense M / CVR: 10451728
Tlf. +45 6615 7999 / Fax +45 6615 8126 / press@forlag.sdu.dk

DANSKE MØNTNOMINALER

DK 3766	ALBERTSDALER. Christian VII. 1796. Hede 22B.	1++	17500,-
DK 2876	BLAFFERT. Christian III. Flensborg. U. år. Hede 23.	1(+)	1200,-
DK 3785	CHRISTIANS d'OR (2). Christian IX. 1869. Hede 1B.	01	36000,-
DK 3388	DUKAT. Christian V. 1694. Hede 41.	1+	14000,-
DK 3392	FREDERIKS d'OR. Frederik VI. 1831. Hede 4B.	0-01	18000,-
DK 3567	GROS. Eril af Pommeren. Gurre. Galster 16.	1(+)	2300,-
DK 3097	HVID. Christian II. 1513. Galster 43.	1	3000,-
DK 3545	JOACHIMSDALER. Christian III. 1537. G. 102.	1(+)	51000,-
DK 3394	KOBBERSTERLIG. Erik af Pommeren. Odense. G. 14.	1++	1600,-
DK 3295	KRONE. Christian IV. 1620. Hede 106C.	1	2500,-
DK 6173	KRONE. Christian IX. 1892.	0-01	1200,-
DK 2296	KRONESKILLING (8). Christian IV. 1620. H. 114C.	1(+)	1700,-
DK 2847	KURANTDUKAT. Frederik IV. 1716. Hede 31.	1++	10000,-
DK 3547	MARK. Christian V. 1675. Hede 73.	01-1+	2800,-
DK 3101	PENNING. Christian III. 1546. Hede 8.	1+/1(+)	3000,-
DK 3779	RHINSK GYLDEN. Christian IV. 1625. Hede 29.	1+ blk.f.	26000,-
DK 3803	RIGSBANKDALER. Christian VIII. 1843. Hede 4A.	1++	1400,-
DK 3303	RIGSBANKSKILLING. Frederik VI. 1818. H. 37.	01-1+	375,-
DK 3065	RIGSDALER. Frederik VII. 1855. Hede 8B.	1+	550,-
DK 3740	SKILLING. Christian VI. 1735. Hede 8.	01-1+	2800,-
DK 3649	SPECIEDALER. Christian IV. 1627. Hede 55A.	1+	9500,-
DK 3566	STERLING. Erik af Pommeren. Lund. Galster 9.	1 blk.rv.	600,-
DK 3541	SØLVGYLDEN. Christian II. 1523. Galster 38.	1 graff	33000.-
DK 2323	SØSLING. Christian IV. U. år.. Hede 81.	1+	1500,-
DK 2467	WITTEN. Valdemar og Henril. Flensborg. Galster 110.	1+	8500,-
DK 5341	ØRE. Christian IX. 1879.	01-1+	950,-
DK 2383	ØRTUG. Christian I. Stockholm. Galster 216B.	1(+)	4000,-

MØNTER OG PENGESEDLER KØBES OG SÆLGES

Rekvirer prislister over antikke mønter, danske mønter, guldmonter, sedler m.m. Opgiv
venligst samleområde da listerne printes ud så de passer til samleområdet.

BEMÆRK NU LUKKET MANDAG – MEN ÅBEN TIRSDAG

Åben tirsdag, onsdag, torsdag og fredag kl. 11 – 17,30.

Lukket mandag og lørdag.

HAFNIA COINS Finn Rasmussen

Gl. Kongevej 172A DK 1850 Frederiksberg C.

Tlf. /fax. *45 – 33217127 www.hafniacoins.dk email: fr@hafniacoins.dk

1 mark klipping 1563 i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling

Af Michael Märcher

I april 2010 fandt detektorarkæologen Henrik Oldrup en 1 mark klipping 1563 på en mark ved Ågård i Østermarie sogn på Bornholm. Mønten blev GPS-indmålt og afleveret til danefæbehandling på Nationalmuseet via Bornholms Museum. Klippingen er en sølv mønt på 6,38 gram. Den erklæres for danefæ, fordi den er en sjælden fundmønt fra en ny og interessant lokalitet, og fordi det er en speciel mønttype, en dårlig krigsmønt, der må forventes at være brugt på en anden måde end periodens normale 1 marker.

Frederik II (1559-88) lod under den Nordiske Syvårskrig (1563-70) udmønte klippinge med pålydenderne: 2 og 4 skilling samt 1 og 2 mark. Klippingene er underlødige og/eller undervægtige. Det vil sige, de indeholder for lidt sølv i forhold til deres pålydende værdi. Den almindelige runde 1 mark fra 1563 skulle ifølge udmøntningsformlen veje 9,744 gram, have en finhed på omtrent 649 ‰ og altså indeholde cirka 6,326 gram rent sølv per styk. Selvom de runde 1 mark 1563 måske ikke helt levede op til dette, så var de væsentlig bedre end 1 mark klipping 1563, der teoretisk skulle veje 6,878 gram, holde omtrent 437 ‰ og altså blot indeholde cirka 3 gram rent sølv.¹ Som det fremgår af nedenstående oversigt, så er der stor indbyrdes vægtforskel på disse 1 mark klipping 1563, og fire af fem eksemplarer i Den kgl. Mønt- og Medaillesamlings Hovedsamling vejer betydeligt mere end de foreskrevne 6,878 gram.

Det gav hurtigt fortjeneste til kongens kasse at producere og udgive sådanne underlødige

og/eller undervægtige mønter, og der kendes fra 1500-1600-tallets danske mønthistorie adskillige eksempler derpå. Fortjenesten gik i 1563 især til krigsfinansiering, ikke mindst til betaling af lejetropper.

I 1525 gav Frederik I (1523-33) Bornholm som pant til Lübeck for en 50-årig periode. Det er derfor ekstra interessant, at sådan en dansk krigsmønt dukker op på netop Bornholm.

Da den nye mønt indkom til Den kgl. Mønt- og Medaillesamling var det naturligt at kaste et blik på Hovedsamlingens (den systematiske samplings) øvrige eksemplarer af 1 mark klipping 1563. Der var fire stykker (Schou² 8-10), hvoraf det ene – nr. 5 i oversigten – var fejlagtigt registreret i blandt andet Holger Hedes standardværk³ som Schou 8, der har årstal på bagsiden. Det er i virkeligheden Schou 10, som har årstal på forsiden. Schou 9 har årstal på bagsiden, men er på rund blanket. I tabel 1 bringes en opdateret oversigt over og afbildning af de fem 1 mark klipping 1563 i Den kgl. Mønt- og Medaillesamlings hovedsamling.

Nr. 3-5 i tabel 1 har været i Møntsamlingen i mere end 220 år, da de er med i *Beskrivelsen af 1791*⁴, som indeholder i alt fire 1 mark klipping 1563. To af dem, nr. 3 og 5, er illustreret i *Beskrivelsen* på henholdsvis tavle VIII som nr. 3 samt tavle I som nr. 11. Oversigtens nr. 4 er ikke afbildet i *Beskrivelsen* og kan teoretisk være ombyttet efter udgivelsen deraf, men der findes ingen indikationer derpå. Mønten på *Beskrivelsens* tavle VIII nr. 4 (Schou 8, fig. 6) afviger i udseende meget fra

mønt nr. 1 i oversigten, mens der er stor overensstemmelse mellem tegning og mønt ved oversigtens nr. 3 og 5. Den på tavle VIII som nr. 4 afbillede mønt er således næppe mønt nr. 1, som den må være ombyttet med efter udgivelsen af *Beskrivelsen*. Der er ikke fundet yderligere oplysninger om ombytningen. Måske er mønt nr. 1 et af de tre gamle stykker, der allerede var i Møntsamlingen i 1737 og omtales til sidst i denne artikel?

Oversigtens nr. 3-5 samt det på tavle VIII nr. 4 afbillede eksemplar er formentlig kommet til Møntsamlingen i 1739, da højesteretsassessor Niels Foss' (1670-1751) store møntsamling på cirka 5.000 stykker blev erhvervet.⁵ I kataloget over Foss' samling⁶ er nr. 37-40 under Frederik II 1 mark klipping 1563. Ud fra placeringen af årstallet må nr. 37 være Schou 8, mens nr. 38-39 er Schou 10. Nr. 40, der kaldes *Numus rotundus* frem for *Numus quadratus* og har årstal på bagsiden, må være Schou 9. De fire mønter fra Foss' samling er antageligt de fire mønter, der er med i *Beskrivelsen* – ombytninger kan være foretaget mellem 1739 og udarbejdelsen af *Beskrivelsen*, men der er ikke fundet indikationer derpå. Fordelingen på Schounumre hos Foss, i *Beskrivelsen* og nu i Møntsamlingen stemmer helt overens. Desuden indeholder det efter erhvervelsen af Foss' samling af Henrik Hielmstjerne (1715-80) i 1739-40 udarbejdede katalog⁷ over Møntsamlingen blot fire 1 mark klipping 1563. De fire er i Foss' katalog krydshenvist – formentlig som konkret eksemplarhenvist og ikke blot som 'typehenvist' – til kataloget fra 1739-40, så nr. 37-40 hos Foss bliver til nr. 24-27 i kataloget fra 1739-40. I 1739 var den kongelig ordre da også, at "De Nye Mynter, som Vi os af Etats Raad Foss have til forhandlet, skal af Eder samtlige imodtages og annames."⁸ Med andre ord har mønt nr. 3-5 formentlig proveniensen Foss' samling, og det er som sådan ikke

overraskende, da Møntsamlingens beholdninger af nyere tids mønter tilsyneladende blev meget mere end fordoblet ved købet af Foss' samling.

Der var dog flere 1 mark klipping 1563 i samlingen før 1739. Førsteudgaven af Museum Regium⁹ fra 1696 indeholder blot én 1 mark klipping 1563 (Schou 8), og i den anden og forøgede udgave fra 1710 er der to stykker, Schou 8 og 10. I en fortegnelse over Møntsamlingen fra 1737¹⁰ er nr. 8 og 16-17 under Frederik II: 1 Klipping Marck 1563 uden yderligere oplysninger.

De tre 1 mark klipping 1563, der er med i fortegnelsen fra 1737, genfindes ikke i kataloget fra 1739-40. Det er muligt, at samlingen i 1739 blot har beholdt de bedste 4 af i alt 7 eksemplarer – og at de bedste fire ikke alle var fra Foss' samling, men også indeholdt nogle af de tre eksemplarer, som var i samlingen i 1737. Det vides ikke med sikkerhed, men som omtalt tyder krydshenvisningerne i Foss' katalog ikke derpå.

De tre gamle stykkes skæbne kendes ikke, men de blev måske som dubletter omkring 1740 overført til Rosenborg, da det i 1739 blev besluttet, at guldsamlingen samt dubletterne skulle samles på Rosenborg, mens mønterne i Kunstkammeret og Foss' samling skulle forenes og indrettes i Kunstkammeret. Mange af dubletter blev muligvis givet til kronprinsen eller siden solgt.¹¹

1

Beskr. VIII, 4

2

4

3

3=Beskr. VIII, 3

5

5=Beskr. I, II

Alle fotos: Maria Louise Storm Svendsen.

Tabel 1. 1 mark klipping 1563 i Den kongelige Mønt- og Medaillesamlings hovedsamling

Nr.	Schou	Vægt (gr.)	Mål (mm, afrundet) (bredde, højde, tykkelse)	Proveniens	Bemærkninger
1	8	8,25	23x24x2	Antageligt indlemmet i Møntsamlingen efter udgivelsen af <i>Beskrivelsen af 1791</i> .	I Møntsamlingens faste udstilling, rum 144. Blandt andet afbilledet i Schou 1926, Wilcke 1931, Wilcke 1950 og Hede 1978.
2	8	6,38	25x23x2	Løsfund, 2010.	Inventarnummer FP 8324. Mønten har et betydeligt knæk, så den har en vinkel på cirka 23 grader. Knækkets placering på forsiden og igennem kronen og monogrammet samt dets struktur kunne indikere en bevidst samtidig bøjning af mønten.
3	9	8,44	28x28x2	Antageligt fra Foss' samling, 1739.	
4	10	9,41	25x23x2	Antageligt fra Foss' samling, 1739.	Blandt andet afbilledet i Schou 1926.
5	10	9,64	22x22x2-3	Antageligt fra Foss' samling, 1739.	

Anm.: De fem stykker har ikke fast stempelstilling, nr. 2 muligvis undtaget.

¹ Julius Wilcke: *Daler, Mark og Kroner 1481-1914*, København 1931, 56-76; Julius Wilcke: *Renæssancens Mønt- og Pengeforhold 1481-1588*, København 1950, 308-366 Holger Hede: *Danmarks og Norges mønter 1541 1814 1977*, København 1978, 3. rev. udg.

² H.H. Schou: *Beskrivelse af danske og norske mønter 1448-1814 og danske mønter 1815-1923*, København 1926. Genoptrykt 1983 af Bengor Publications INC., Seattle, WA, USA.

³ Se note 1.

⁴ *Beskrivelse over danske Mynter og Medailler i Den Kgl. Samling*, København 1791. Den kgl. Mønt- og Medaillesamlings hovedeksemplar af *Beskrivelsen* med diverse tilskrivninger om f.eks. ombytninger eller tilgang af nye eksemplarer/varianter, indeholder ingen tilskrivninger vedrørende de fire stykker.

⁵ Se yderligere omtale af købet og af de her anvendte håndskrifter i Jørgen Steen Jensen: *Det kongelige Mønt- og Medaillekabinet fra 1652 til 1832*, i Otto Mørkholm (red.): *Den kongelige*

Mønt- og Medaillesamling 1781-1981, København 1981, 9-122.

⁶ Nationalmuseet, Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, håndskrift XVII B 7: *Katalog over Niels Foss' samling I-II, erhvervet 1739*.

⁷ Nationalmuseet, Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, håndskrift XVII B 7: *Hielmstiernes på latin affattede katalog efter indlemmelsen af Foss' samling 1739-40*.

⁸ Georg Galster: Hans Gram og Det Kgl. Myntkabinet, *Numismatisk Forenings Medlemsblad*, XIII, 1933, 190-227, 196.

⁹ Om *Museum Regium* i numismatisk lys, se Axel Ernst: *Dansk Numismatik c. 1650-1800, Numismatisk Forenings Medlemsblad*, X, 1926, 77-157.

¹⁰ Nationalmuseet, Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, håndskrift XVII B 5: *Fortegnelse over de Mynter og Medailler, som forefandtes i det Kongl. Kunstskammer i Kiøbenhavn i 1737*. Til nærværende artikel, som er skrevet i forfatterens fritid, er Kunstskammerinventarierne ikke undersøgt.

¹¹ Galster 1933.

Gulltransporten 1940

Av Turid Wammer¹

Det er skrevet mye om gulltransporten 1940. Den lever fortsatt som en heroisk episode i Norges historie. Ikke minst har samtidigheten med den dramatiske flukten til Kongehus, Storting og Regjering bidradd til at interessen rundt gulltransporten fremdeles er levende. I april og mai 1940 ble ca. 49 tonn av Norges Banks gull flyttet fra bankens hvelv i Oslo til trygge forhold i Nord-Amerika. Transporten gikk med lastebiler, tog, fiskeskøyter og engelske kryssere. Denne artikkelen er en kortfattet oppsummering av begivenhetene. Artikkelen er i hovedsak basert på kilder og dokumenter tilknyttet Norges Bank. Forfatteren er dokumentasjonssjef samme sted.

Opptakten

I tiden før 2. verdenskrig hadde deler av den norske gullbeholdningen blitt benyttet som en valutareserve. Disse kunne oppbevares i utlandet. Det var viktig å oppbevare dem i land som kunne betraktes som trygge. Dette førte til at gullet ble flyttet fra et land til et annet, avhengig av hva som ble ansett tryggest i tilfelle krig.

I 1938 tok banken hjem en del gull fra England, og en del ble flyttet fra England til USA. Etter hvert ble verken Norge eller andre land i Europa ansett som trygge, slik at gullet ble dirigert over til USA, og ekspedisjonene ble stadig mer forsert. Fra 1938 og fram til januar 1940 ble gull til en verdi av 173 mill. kroner sendt til USA.² Denne artikkelen omhandler det resterende gullet – seddeldekningsgullet.

Seddeldekningsgullet lå som dekning for seddelomløpet, og skulle etter loven oppbevares i Norge. Norges Banks representantskap

oversendte 12.2.1940 til Finansdepartementet et forslag til lovendring som ville gjøre det mulig å sende seddeldekningsgullet ut av landet. Noe lovvedtak forelå imidlertid ikke 9.4.1940.³ Høsten 1938 var gullet likevel blitt ordnet, veid og pakket slik at det var klart for transport. Da meldingene kom om at tyske krigsskip var på vei inn Oslofjorden, sørget Norges Banks sjefdirektør Rygg for å få innkalt det nødvendige antall biler og funksjonærer som trengtes for å få sendt gullet ut av Oslo om morgenen 9. april.⁴

Antall, verdi, volum

Den gullbeholdningen som ble fraktet ut fra Oslo morgenen 9. april utgjorde praktisk talt alt gullet som var igjen i Norges Bank etter at valutagullet var skipet ut i forkant av krigsutbruddet. Beholdningen veide ca. 49 tonn, og besto av:

818 kasser a 40 kg

685 kasser a 25 kg

39 kasser a 80 kg⁵

Verdien var satt til 120 mill. i datidens valuta. I juli 1940 ble gullbeholdningen oppskrevet og bokført til en verdi av 240 mill. kroner. Tilbake i Norges Bank Oslo var, som Rygg sier i Norges Bank i mellomkrigstiden, ”en bagatellmessig rest av gull (1.4 mill. kroner), og den strakk ikke til å dekke det nødvendigste behov for gull til tannpleie og teknisk bruk”.⁶

Norges Banks administrasjon i London oppgav i sin beretning at de verdier som den overtok fra Norges Bank, Oslo, var 331 mill. kroner i gull. Forskjellen i verdi mellom den bokførte verdien 240 mill. og 331 mill. for-

Nr. 1: Gullbarrer fra Norges Banks gullhvelv, 1935. Foto: Norsk Telegrambyrå.

klares i Ryggs bok med at dekningsgullet ble bokført etter dagspris, mens det tidligere var bokført etter gammel pariverdi.⁷

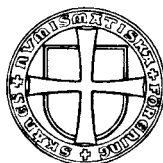
Etter at gullet 9. april var blitt fraktet til Lillehammer, dro direktør Rygg dit for å konferere med regjeringen om Norges Banks videre forhold. Det var enighet om at direktør Rygg skulle vende tilbake til Oslo for å ivareta Norges Banks interesser der.⁸ Etter krigen ble bankens virksomhet gransket av den Stortingsoppnevnte Komiteen til gransking av Norges Banks virksomhet i okkupasjonstiden. Komiteen uttaler i sine avsluttende bemerkninger: "Bankens ledelse hadde før invasjonen vist større forutseenhet enn de fleste med hensyn til forberedelser overfor en eventuell krigsfare. Som følge herav fikk

den reddet bankens verdier"(...) "Bankens holdning overfor nazimyndighetene og deres forskjellige tiltak var fast og korrekt, selv om det ikke forhindres at det ble satt nazister inn i direksjonen og representantskapet"(...) "Det var således et stort og gavnlige arbeid som ble utført, og banken fortjener anerkjennelse for dette arbeid."⁹

Gullet utgjorde i alt 1 577 587,624 unser fint gull (ca. 48,8 tonn) til en samlet verdi av 55 215 566,84 dollar i 1946-verdi og kurs USD 35 pr. unser, jfr. London-direksjonens beretning.¹⁰ Gullpriser noteres tradisjonelt i troy unser. En troy unser defineres i dag til 31,1034768 gram. Norske og svenske gullmynter fra unionstiden har et gullinnhold på 90%, og veier 4,48 gram (10-kronen) og 8,96

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Nordisk Numismatisk
Unions Medlemsblad
Februar 2011

Indholdsfortegnelse 2010

Artikler og meddelelser

Andersen, Michael: Årsberetning for Den kgl. Mønt- og Medaillesamling 2009	163
Auberson, Anne-Francine & Jens Christian Moesgaard: Erik af Pommerns mønter i Svejts	119
Bertelsen, Lise Gjedssø: Golgatadramaet på mønter fra Harald Blåtands tid	138
Einarsson, Lars & Max Jahrehorn: Plåtmyntskatten från Sternö, Blekinge	53
Elfver, Frédéric: Ryska guld- och platinamylnt. Inventering av beståndet i några större svenska offentliga samlingar	87
Gullbekk, Svein H.: Skillemyntmangel i Norge under annen verdenskrig	95
Hansen, Jesper: Sølvskatten fra Herringe – fra Dirhem til Danefæ	106
Heijne, Cecilia von: Märkesåret 1809 i backspegeln.	65
- : Nordisk Numismatisk Unionsmöte i Köpenhamn den 28-30 maj 2010	155
Hilberg, Volker & Jens Christian Moesgaard: Opsigtsvækkende fund af korsmønter. Er hypotesen om ”Tyskervældet” i Hedeby 974-983 forkert?	143
Moesgaard, Jens Christian: Fra detektorarkæologiens barndom	123
- : Islandske seddel med én underskrift	51
- : Ukendt udmøntning fra Belgien dokumenteret ved dansk fund	24
Storm, Maria Louise: Islamiske mønter i Davids Samling	151
Talvio, Tuukka: Internationella numismatiska rådets möte i Madrid	171
- : Sven Tveskäggs mynt – ett finskt fynd?	135
Aagaard, Sven: Anton Meybusch som stempelskærer og prægeteknisk fornyer i København under Frederik III (cirka 1665-1669) og Christian V (1691-1699)	3
- : Vægt og lodighed af guld kroner fra Christian IV og Frederik III	43

Anmeldelser

Emsøy, Gard Eirik: Myntreformer og geistlig utmyntning under Haraldsønnene og Magnus Berføtt (Stig Westerhus)	78
Lagerqvist, Lars O. & Ulf Nordlind: Medicina in nummis. Svenska Läkäresällskapets medaljsamling med medicinska motiv (Jens Christian Moesgaard)	32
Lagerqvist, Lars O., Ian Wiséhn & Nils Åberg: Karl XIV Johan (Jørgen Steen Jensen)	78
Møntmestergården. Dekorationer og detaljer (Jens Christian Moesgaard)	127
Smith, Richard: The Coinage of the Anglo-Hannoveranian Personal Union 1714-1837 (Jørgen Steen Jensen)	80
Spillingsskatten – Gotland i vikingatidens världshandel (Jens Christian Moesgaard)	77
Thrane, Henrik: Sekstusinde brændte oldsager. Frederik den Syvendes tabte oldsagssamling på Frederiksborg Slot (Jørgen Steen Jensen)	79
Voznesenskij, S.V.: Statens Værdipapirtrykkeri. De første hundrede års historie (1818-1918) [russisksproget titel] (Jørgen Steen Jensen)	31

Personalia

Gray, John Colin Frampton, 1913-2009	172
Märcher, Michael, ph-d grad	37, 74
- , udnævnelse til museumsinspektør	75
Nilsson, Harald, hedersdoktor i Uppsala	33
Pollard, Graham, mindeudstilling i Cambridge	34

Foreninger, institutioner, kabinetter m. v.

Dansk Numismatisk Forening	37, 81, 129, 173
Davids Samling, København	151
Fitzwilliam Museum, Cambridge	34
Internationella numismatiska rådet	171
Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, København	163
Kølns Stadsarkiv	160
Niedersächsisches Münzkabinett, Hannover	29, 173
Nordisk Numismatisk Union	37, 81, 155
Norsk Numismatisk Forening	37, 81, 129, 173
Sedlabanki Íslands	51
Skånes Numismatiska Förening	38, 82, 130, 174
Suomen Numismaattinen Yhdistys/Numismatiska Föreningen i Finland	38, 82, 130, 174
Svenska Läkäresällskapet	32
Svenska Numismatiska Föreningen	38, 82, 130, 174

Trykningen af Den kongelige Mønt- og Medaillesamlings årsberetning 2009 er betalt af samlingen selv (tilskudsmidlerne).

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

udgives siden 1936 af Nordisk Numismatisk Union.

Udkommer i 2011 med fire numre, februar, maj, august, og november.

Ikke medlemmer kan tegne abonnement ved henvendelse til redaktionen for 150 DKK. plus moms. I år 2011 porto i Danmark 60 DKK., Norden og Europa 85 DKK., andre verdensdele 110 DKK.

Ret til ændringer forbeholdes.

Redaktionen:

Hovedredaktør: museumsinspektør

Jens Christian Moesgaard.

Adresse: Den kgl. Mønt- og Medaillesamling,

Nationalmuseet, DK-1220 København K.

Direkte tlf. 33 47 31 44.

E-mail: jens.christian.moesgaard@natmus.dk

Ansvarlig over for presseloven:

Formanden for Dansk Numismatisk Forening,
økonomikonsulent Preben Nielsen.

Lokalredaktioner:

Møntkabinetterne i de fem lande.

Annonceredaktion: Preben Nielsen

Galionsvej 12, 2 th.

1437 København K

Tlf. (dag) 20 20 78 16.

Eftertryk af artikler m.v. kun med forfatterens tilladelse
og kun med angivelse af kilden.

Afleveret fra trykkeriet den 4. februar 2011.

Frederiksberg Bogtrykkeri A/S.

Nr. 2: Utgraving av nytt gullhvelv i Norges Bank, Bankplassen 4, i mellomkrigstiden. Foto: Norges Bank.

gram (20-kronen).¹¹ Bare 296 gullmynter forsvant under ferden, trolig ved omlasting til tog i Glasgow.¹²

Transporten fra Oslo til England

Gullet ble fraktet med 26 lastebiler fra Oslo til Lillehammer i regi av Norges Bank. Hver bil var fulgt av to av bankens funksjonærer. Gullet lå lagret i Norges Banks hvelv på Lillehammer fram til natt til 19. april. Frakten videre fra Lillehammer gikk i den norske regjerings og finansdepartementets navn, og i samsvar med dette var protokoller, kvitteringer, konossementer og deponeringsskriv satt opp og undertegnet.¹³

Ingeniør Fredrik Haslund (1899-1962) var sekretær i Arbeiderpartiets stortingsgruppe,

og hadde fulgt med ved evakueringen fra Oslo. Den 18. april på Lillehammer gav finansminister Oscar Torp sekretær Haslund fullmakt til å ta alle nødvendige skritt i forbindelse med gulltransporten.¹⁴ Haslund knyttet raskt til seg flere medhjelpere, blant annet stortingsmann Ole Colbjørnsen, senere statsminister Einar Gerhardsen, dikteren Nordahl Grieg og ekteparet Kristian og Nini Haslund Gleditsch, som begge hadde vært aktive i arbeiderbevegelsen.¹⁵ Ole Colbjørnsen (1897-1973) ble oppnevnt som medlem av Norges Banks direksjon (Ræstad-direksjonen) 22. april 1940.¹⁶ Han satt på Stortinget i 1937-1940 som varamann for Oscar Torp, og var blant de stortingsmenn som evakuerte Oslo 9. april.

Gullet ble kjørt i syv jernbanevogner fra Lillehammer til Åndalsnes. Toget ankom Åndalsnes om morgenen 20. april etter stopp på Otta om morgenen 19. april og Dombås samme kveld. På grunn av bombing av Åndalsnes måtte toget returnere til Romsdalshorn stasjon med lasten om kvelden 20. april. Gullet ble værende på Romsdalshorn stasjon til kvelden 23. april. Herfra fulgte gullet tre veier til England.¹⁷

(1) En jernbanevogn med 200 kasser gull ble kjørt fra Romsdalshorn stasjon til Åndalsnes natt til 24. april, og kassene lastet på den engelske krysseren HMS "Galatea". "Galatea" seilte fra Åndalsnes til Rosyth i Skottland, der den ankom 26. april. Gullet ble losset, og ansvaret overlatt til inspektører fra Royal Bank of Scotland. Disse fulgte gullbeholdningen til London.¹⁸ Bl.a. banksjef Arne Sunde og skipsfartsdirektør Øivind Lorentzen fulgte transporten på "Galatea".

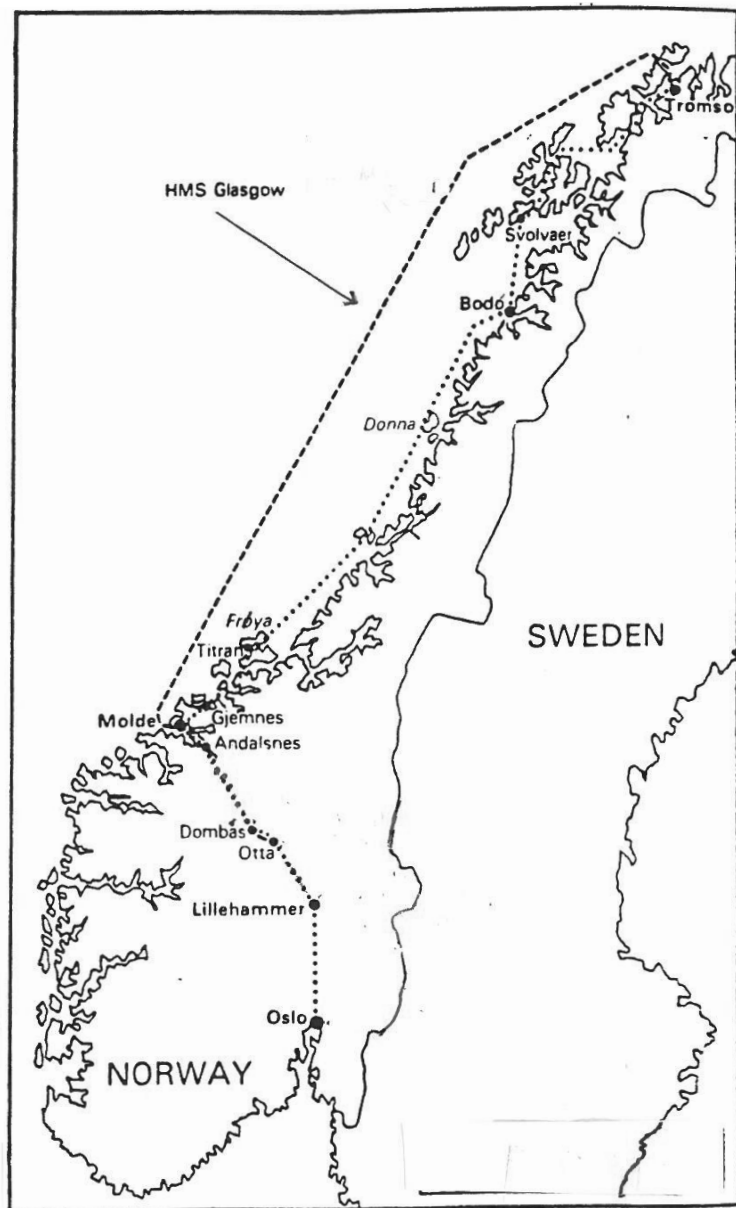
(2) Resten av gullet ble fraktet med lastebiler fra Romsdalshorn til Molde. Der ble det lagret i kjelleren hos Oscar Hansens konfeksjonsfabrikk og i Molde Sparebank 24.-29. april. Mens Molde brant, ble 317 store kasser, 439 små og 39 kagger lastet om bord i den britiske krysseren HMS "Glasgow". Krysseren, med Kong Haakon VII og regjeringen om bord, forlot det brennende Molde om kvelden 29. april. Skipet ankom Glasgow i Skottland 7. mai via Malangen, der kongen og regjeringen gikk fra borde. Etter omlasting i Skottland ble gullet kjørt til London med tog. Transportsjef var Ole Colbjørnsen.¹⁹ Utenriksminister Koht, som fulgte skipet, har forklart at "Laurdags ettermiddagen den 4. mai kom vi inn Firth of Clyde, og kryssaren stoppa i Greenock. Der kom folk frå Bank of Scotland om bord, og tok imot det norske gullet som var med Glasgow."²⁰

Kong Haakon VII og regjeringen seilte altså med krysseren "Glasgow" til Malangen. Der

gikk de om bord i "Heimdal", som tok dem med til Tromsø. Konge, regjering og Norges Banks direksjon oppholdt seg over en måned i Tromsø før de forlot landet med den britiske krysseren "Devonshire". Ved avreisen fra Tromsø 7. juni tok direksjonen med 9 millioner kroner i store sedler til London. Midlene ble senere benyttet til å finansiere hemmelig motstandsarbeid i Norge. Disse verdiene ble hentet ut av hvelvene fra bankens avdelinger i Hamar, Gjøvik, Lillehammer, Ålesund og Nord-Norge, og fraktet fra Ålesund til Tromsø med M/S "Grimsoy".²¹ Krysseren "Devonshire" ankom Greenock ved Glasgow om morgenen den 10. juni.²²

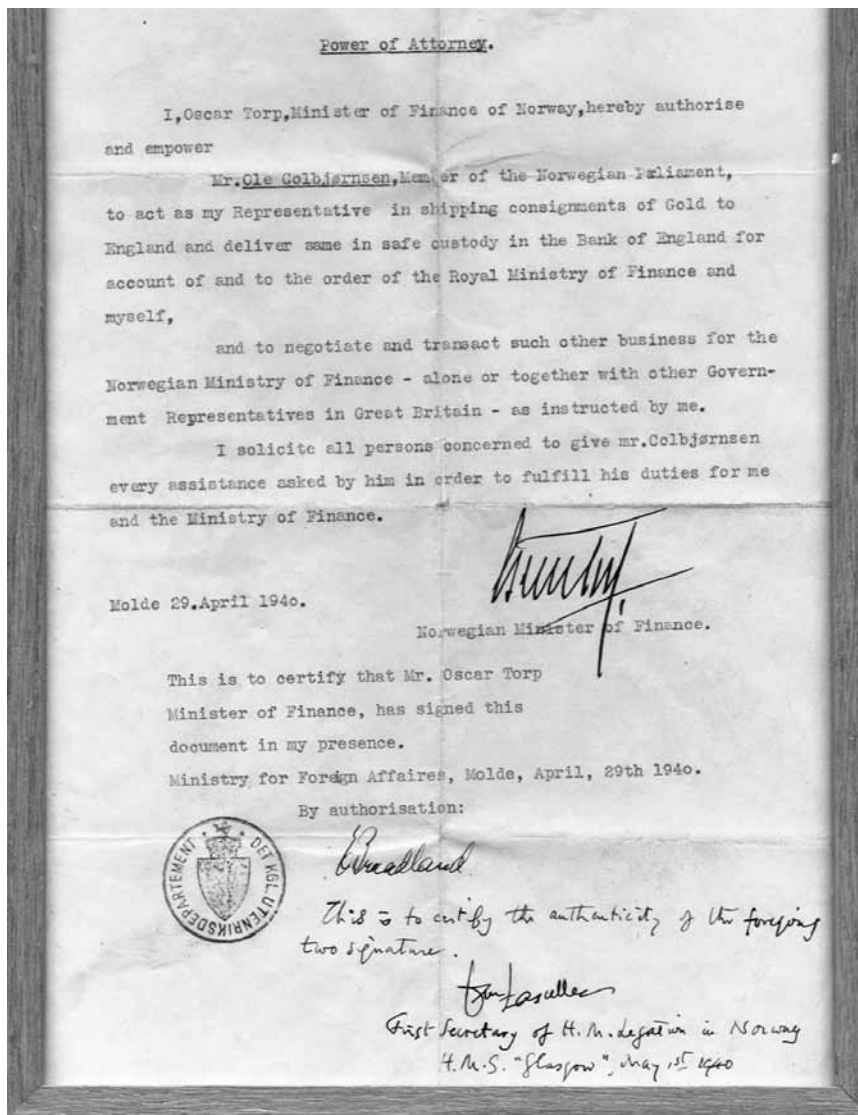
(3) Resten av gullet – 301 store og 246 små kasser – ble transportert ut av Molde med lokalbåten "Driva" og åtte lastebiler. "Driva" forlot Molde natt til 30. april, mens byen sto i brann og tyske fly bombet byen. Enkelte av Norges Banks funksjonærer fra Gjøvik, Hamar og Lillehammer hadde fulgt avdelingenes verdier vestover, og var med på transporten videre nordover langs kysten på "Driva" og lastebilene. Under strabasene døde kasserer Sverre Belle fra Norges Banks Hamar-avdeling av hjertesvikt. Dette skjedde på Kvalvåg på Nordmøre. Etter dødsfallet, og begravelsen på Flemma kirkegård, ble de øvrige funksjonærene fra Norges Bank fritatt for videre deltakelse i gulltransporten.²³

Gullet fra "Driva" og gullet som var blitt kjørt med lastebiler over fjellet fra Romsdal til Nordmøre ble omlastet til fem små fiske-skøyter på Gjemnes i Nordmøre sent om kvelden den 30. april. 4. mai ble gullet lastet over til de to skøytene "Alfhild II" og "Stølvåg" på Frøya i Sør-Trøndelag litt lenger nord på kysten.²⁴ De to skøytene ankom til Tromsø 9. mai. Gullet fra skøytene ble lastet på den engelske krysseren HMS "Enterprise" i Tromsø. "Enterprise" forlot Tromsø den 23. mai, og krysseren ankom Plymouth 29. mai. Transporten videre til London foregikk med tog.²⁵

Nr. 3: Lagring av gullbarrer i det ferdige hvelvet, 1935. Foto: Norsk Telegrambyrå.

Nr. 4: Fullmakt utstedt 29. april 1940 av finansminister Oscar Torp. Ole Colbjørnsen utpekes til å lede utskippingen av gullet. Dokumentet tilhører Norges Banks samlinger.

Nr. 5: Transportsjef Terje Solberg følger gullet fra Canada til Norge, desember 1987. Foto: Norges Bank.

Fra England til Nord-Amerika og hjem til Norge igjen

Krigen utviklet seg raskt, og allerede ved avsendelsen av den siste gullasten fra Tromsø ble det besluttet av norske representanter i London at gullet burde bringes i sikkerhet i Nord-Amerika. Colbjørnsen og Haslund fulgte en del av gullet fra London allerede 10. juni. M/S "Bomma" seilte i konvoi fra Falmouth til Baltimore, der den ankom 28. juni. Resten ble sendt med forskjellige båter til Amerika de påfølgende ukene: "San Andres", "Ida Bakke", "Norma", "Bra Kar" samt en del engelske linjebåter. Forsendelsene skjedde i forståelse med og under medvirkning av Nor-

ges Banks direksjon.²⁶

Med hjemmel i Provisorisk anordning av 22. april 1940 om pengevesenet, Norges Bank mv. ble det blant annet bestemt at medlemmene av bankens direksjon som pr. 9. april befant seg i okkupert område, ble fritatt for sine verv, og nye medlemmer av direksjonen ble oppnevnt. Dr.jur. Arnold Ræstad ble formann, og ledet virksomhet i Norges Bank London under hele krigen.²⁷

Av beholdningen på i alt 1.577.587,624 unser gull ble 1.098.050,560 unser deponert hos Bank of Canada i Ottawa og 473.821,750 unser hos Federal Reserve Bank i New York. 5.715,314 unser ble deponert hos ambassaden

Nr. 6: Kasserer Arne Aamodt sitter på gullkassene i bankens hvelv, januar 1988. Foto: Norges Bank.

i london og senere overført til Bank of England i London. Deponeringen skjedde i Regjeringens navn.²⁸

Oppholdet i Nord-Amerika ble langvarig. Ca. 10 tonn gullmynter fra New York og Ottawa ble fraktet hjem til Norge i desember 1987. Da hadde Norges Bank flyttet inn i nytt bygg, og hadde hvelvplass til gullet. Ved årsskiftet 2002/2003 hadde Norges Bank en samlet gullbeholdning på knapt 37 tonn. 33,5 tonn var gullbarrer deponert i Bank of England.

Gull har historisk gitt relativ lav avkastning. Gullbeholdningen utgjorde i 2003 bare vel en prosent av Norges Banks internasjonale reserver. Gullet bidro derfor i liten grad til å spre risikoen i reservene. Norges Banks hovedstyre ga 17. september 2003 sin tilslutning til at Norges Banks gullbarrer skulle avhendes. Salget ble utført våren 2004 av Bank for

International Settlements, Basel, på vegne av Norges Bank. Totalt ble det solgt vel 33,5 tonn gull. I forhold til historisk kostpris ble det oppnådd en gevinst ved salget på 2.804,1 mill. kroner.²⁹

De gjenværende gullmynter og 7 gullbarrer inngår i Norges Banks samlinger, og er ikke lenger en del av bankens internasjonale reserve. Gullmyntene i samlingen består av ca. 415.000 mynter. Av disse er 393.000 norske og unionsmynter med valør 20 og 10 kroner. Det er overveiende sannsynlig at disse myntene var med på "gulltransporten" i 1940. Gullmyntene ligger nå i Norges Banks hvelv i Oslo. Universitetet i Oslo og Norges Bank har drøftet muligheten for å samarbeide om en utstilling av gullmynter fra gullbeholdningen. Det er partenes intensjon å konkretisere en slik utstilling i forbindelse med planene om nytt bygg for Kulturhistorisk museum i Oslo.

- ¹ Dokumentasjonssjef, Norges Bank. Takk til Svein H. Gullbekk ved Universitetet i Oslo, Kulturhistorisk museum, for gode samtaler og gode råd under utarbeidelsen av denne artikkelen.
- ² Nicolai Rygg, *Norges Bank i mellomkrigstiden*, (Oslo: Gyldendal, 1950), 612. Nicolai Rygg (1872-1957) var sjefdirektør og formann i Norges Banks direksjon 1.11.1920-5.1.1946.
- ³ Rygg 1950, 634-635.
- ⁴ Gunnar Jahn, Alf Eriksen og Preben Munthe, *Norges Bank gjennom 150 år*, (Oslo: Norges Banks Seddeltrykkeri, 1966), 299; Rygg 1950, 635-636.
- ⁵ Ole Colbjørnsen og Fredrik Haslund, *Rapport og Oversikt angående Norges Gull*, (Washington D.C.: upublisert rapport, 1940), 1-2.
- ⁶ Rygg 1950, 638.
- ⁷ Op.cit., 637.
- ⁸ Norges Bank, *Norges Bank under okkupasjonen*, (Oslo: J.Chr. Gundersen, boktrykkeri, 1945), 8-9.
- ⁹ St.meld. nr. 14 (1949), *Gransking av Norges Banks virksomhet i okupasjonstiden. Særskilt vedlegg: Innstilling fra komiteen til gransking av Norges Banks virksomhet i okupasjonstiden*, (Oslo: flere boktrykkerier, 1948), 19.
- ¹⁰ Norges Bank, *Beretning fra Direksjonen for Norges Bank om virksomheten i det frie Norge og i London i tiden 22. april 1940 til 13. juli 1945*, (Oslo: Norges Banks Seddeltrykkeri, 1946), 13.
- ¹¹ Svein H. Gullbekk og Ronny Hatletvedt, *Den norske gulltransporten – annen verdenskrig*, (Oslo: Monetarius, 2009), 26-31.
- ¹² Norges Bank, *Londondireksjonens beretning*, 13.
- ¹³ Op.cit., 12.
- ¹⁴ Ibid, 12.
- ¹⁵ Anne-Margrete Ørjasæter, "Femti år siden gulltransporten" i *Orientering* nr. 1/1990 (Oslo: Norges Bank, 1990), 11-12.
- ¹⁶ Norges Bank, *Londondireksjonens beretning*, 2.
- ¹⁷ Colbjørnsen og Haslund, *Rapport*, 1-3.
- ¹⁸ Robert Pearson, *Redd gullet! En fortelling om gulltransporten fra Norge april 1940* (Oslo: Dinamo forlag, 2010), 83, 141.
- ¹⁹ Colbjørnsen og Haslund, *Rapport*, 2.
- ²⁰ Pearson 2010, 141.
- ²¹ Jahn, *Norges Bank gjennom 150 år*, 301-302.
- ²² Norges Bank, *Londondireksjonens beretning*, 11.
- ²³ Anne-Margrete Ørjasæter, "Femti år siden gulltransporten" i *Orientering* nr. 1/1990 (Oslo: Norges Bank, 1990), 13.
- ²⁴ Per Arnt Harnes, *Gulltransporten – dramaet dag for dag*, (Molde: Romsdal sogelag, 2006), 86-92.
- ²⁵ Pearson 2010, 138-139, 145-146.
- ²⁶ Anne-Margrete Ørjasæter, "Femti år siden gulltransporten / Gulletts videre skjebne" i *Orientering* nr. 2/1990 (Oslo: Norges Bank, 1990), 34-35.
- ²⁷ Norges Bank, *Londondireksjonens beretning*, 2.
- ²⁸ Op.cit., 13.
- ²⁹ Norges Bank, *Beretning og regnskap 2004*. Note 11 Gullsamling. (Oslo: Norges Bank, 2005), 25.

Kilder

På grunn av sakens natur og de mange enkeltpersoner og institusjoner som var involvert, finnes det mange kilder og mye stoff rundt gulltransporten. Dette notatet bygger på de kilder som ligger Norges Bank nærmest. Det gjelder offisielle kilder skrevet etter krigen, uttrykt materiale i bankens arkiv, og mer "berettende" kilder der ansatte i ettertid forteller om sin befattning med transporten. Som kommentarer – og muligens korrektiv – til disse har vi tatt med et utvalg av bøker og artikler som supplerer egne kilder.

Trykte primærkilder fra Norges Bank

Jahn, Gunnar (redaktør). *Norges Bank gjennom 150 år*. Oslo: Norges Banks Seddeltrykkeri, 1966.

Norges Bank. *Beretning fra direksjonen for Norges Bank om virksomheten i det frie Norge og i London i tiden 22. april 1940 til 13. juli 1945*. Oslo: Norges Banks Seddeltrykkeri, 1946.

Norges Bank. *Beretning og regnskap 2004*. Oslo: Norges Bank, 2005. [Bankens beretning og regnskap har årlig en omtale av gullbeholdningen og verdien av denne.]

Norges Bank. *Norges Bank under okkupasjonen*. Oslo: J. Chr. Gundersen, Boktrykkeri, 1945.

Nr. 7: Gullet oppbevares fremdeles i intakte poser i Norges Bank, 2004. Foto: Norges Bank.

Norges Bank. "Norges Banks gullmynter hjemført". *Pressemelding* nr. 41, 3.12.1987. Oslo: Norges Bank 1987.

Rygg, Nicolai. *Norges Bank i mellomkrigstiden*. Oslo: Gyldendal, 1950.

Utrykte primærkilder i Norges Banks arkiv

Colbjørnsen, Ole og Fredrik Haslund. "Rapport og Oversikt angående Norges Gull". *Stensilert notat*. Washington D.C.: 15.10.1940.

Norges Bank. *Direksjonsarkiv II, Riksarkivet S-3161*. Boks D.0482, boks D.0479. [Inneholder bl.a Colbjørnsens og Haslunds rapport av 15.10.1940, kontorsjef Andreas Lunds rapport av 21. juni 1946 og utdrag av A. Ordings rapport. Alle disse tre rapportene omtaler gulltransporten. Colbjørnsen, Haslund og Ording var med gullet fram til endelig plassering i Nord-Amerika. Kontorsjef Lund i Norges Bank deltok i transporten fra Lillehammer til Dovre.]

Artikler i Norges Banks interntidsskrifter Vår Bank/Orientering

Ardem, Sigurd. "Lillehammer avdeling på flukt". *Vår Bank* nr. 3 og 4, 1957. [Ardem var med på transporten fra Lillehammer til Molde og videre med båt på Romsdals- og Mørekysten. Han beretter om hvordan Mjøsbyenes kontantbeholdning ble benyttet av norske myndigheter under flukten.]

Lund, Andreas. "Lillehammer overtar ansvaret for 240 millioner". *Vår Bank* nr. 1 og 2, 1957. [Kontorsjef Lund ved Lillehammer avdeling hadde ansvaret for gullet mens det ble oppbevart på Lillehammer, og var med til Åndalsnes.]

Sagård, Kåre. "Gullmyntene ført hjem". *Orientering* nr. 1. 1988. [Hjemføringen fra Canada og USA i 1987.]

Steenstrup, Bjørn. "Gulltransporten." *Vår Bank* nr. 4, 1956. [Steenstrup var assistent i Norges Bank i 1940, og ble beordret til å være med på lastebiltransporten til Lillehammer.]

Vår Bank nr. 2, 1966. [Spesialinnlegg i anledning bankens 150-årsjubileum med en kort oppsummering av gulltransporten.]

Ørjasæter, Anne-Margrete. "Femti år siden gulltransporten". *Orientering* nr. 1 og 2, 1990. [Flere artikler og intervjuer med deltakere som fremdeles var i live 50 år etter.]

Andre utvalgte bøker og artikler som omtaler gulltransporten

Fjærvoll, Karl. "Då gullet vårt vart berga frå tyskarane, og Tromsø ei stutt tid var hovudsete for Norges Bank". *Dagbladet*, 2.4.1965.

Grieg, Nordahl. "Gulltransporten". *I Samlede verker* 3, 283-298. Oslo: Gyldendal, 1952.

Gullbekk, Svein H. og Ronny Hatletvedt. *Den norske gulltransporten – annen verdenskrig*. Oslo: Monetarius, 2009.

Harnes, Per Arnt. *Gulltransporten – dramaet dag for dag*. Molde: Romsdal sogelag, 2006.

Haslund, Johan Fredrik. "Gulltransporten i 1940 – slik den virkelig var". *Dagbladet*, 22.8.1969. [Sønn av Fredrik Haslund som var en sentral person under gulltransporten kommenterer en del mer fantasifulle utsagn.]

Lorentzen, Øivind (intervju med). "Norsk gull over havet i tønnevis. Spennende transport til USA under krigen". *Aftenposten*, 13.20.1971.

Pearson, Robert. *Redd gullet! En fortelling om gulltransporten fra Norge april 1940*. Oslo: Dinamo forlag, 2010.

St.meld. nr. 14 (1949) (vedlegg til). Rapport fra Komiteen til gransking av Norges Banks virksomhet i okkupasjonstiden.

Tveiekrem, Kåre. [Artikler om gulltransporten med vekt på lokal deltakelse]. *Romsdals Budstikke*, 2.10.1999, desember 1999, april 2000.

Øksendal, Asbjørn. *Gulltransporten*. Trondheim, Det Nordenfjelske forlag, 1980.

Auktioner på internettet www.lauritz.com

Lauritz.com er i dag Danmarks største auktionshus og Skandinaviens førende kvalitetsauktion på internettet.

På få år har Lauritz.com etableret en handelsplatform med over 300.000 besøg og 130.000 bud ugentligt. Hver dag introduceres ca 1.000 nye varer.

Handel på www.lauritz.com bygger på åbenhed, overskuelighed og tillid. Klik ind på www.lauritz.com og læs, hvordan du hurtigt, nemt, sikkert og billigt kan sælge og købe effekter på auktion. Hvis du vil sælge eller have vurderet din samling, kan du kontakte 1 af de 14 lokale Lauritz.com huse i Skandinavien.

Sælgersalær kun 10% (min. kr.100,- pr. lot)

Købersalær kun 18%

Afregning senest 30 dage efter hammerslag

Alle varer sættes på auktion senest 14 dage efter indlevering

Kvalitetsfoto af alle auktionsnumre

Fyldestgørende varebeskrivelse

Kvalificeret numismatisk betjening

Forsendelse mod betaling

Lauritz.com

A bid better

København/Herlev 4450 9800 · Helsingør 5858 5891 · Roskilde 4674 4040
Næstved 5577 3004 · Århus 7020 4460 · Aalborg 9812 3000 · Kolding 7633 6030
Ringkøbing 7244 9999 · Odense 6396 2240

Ny bok om dansk medeltid

Gitte Tarnow Ingvardson, som under flera år har arbetat bland annat med danefæ-ärenden på Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, har kommit ut med en bok som ger en god presentation och sammanfattning av forskningsläget kring det senvikingatida och tidigmedeltida danska samhällets bruk av mynt. Den bygger på Ingvardsens kandidatspeciale ”Den økonomiske udvikling i Danmark i perioden ca. 1020-1241” skriven på Saxo instituttet i Köpenhamn. Det är glädjande att Tarnow Ingvardson på detta vis har kunnat utöka och fördjupa sitt arbete och att det nu kan nå en bredare publik.

Syftet är att behandla monetariseringsprocessen samt centralmaktens inflytande på den samhällsekonomiska utvecklingen. Teoretiskt betonar hon ett kontextuellt perspektiv där fokus ligger på relationer, till exempel mellan skattfyndens myntsammansättning och de ensamfunna mynten samt relationerna mellan olika platser, snarare än på de enskilda mynten. Ingvardson framhåller att hon inte vill se den monetära utvecklingen ca 1020-1241 som en evolutionistisk process vilket jag tolkar som att hon menar att utvecklingen inte var förutbestämd att gå i en viss riktning. Vägen är full med sidospår och under andra förutsättningar kunde utvecklingen tagit en annan riktning. Så här i historiskt perspektiv kan vi emellertid konstatera att den danska myntningen, liksom alla de andra nordiska ländernas myntning, visserligen momentant kan utveckla särdrag men eftersom vi är i behov av att våra monetära system överensstämmer med främst andra stora ekonomier omkring oss, finns det ganska snäva gränser för avvikelser från internationella normer och idéer. Detta yttre inflytande på den danska myntningen nämns i förbigående i Ingvardsons bok och snarare betonas den danska centralmaktens styrning över myntningen.

Boken innehåller fyra kapitel samt appendix. Det första kapitlet behandlar begreppsdefinitioner och strävar efter att positionera boken till annan nyare forskning. Inledningsvis återger författaren vilka definitioner samt klassificeringsprinciper av myntfynd som hon använt. Bokens andra kapitel är det viktigaste bidraget till myntforskningen. I det utförs de huvudsakliga analyserna av det numismatiska materialet och tyngdpunkten i denna anmälan ligger på detta avsnitt. Det tredje kapitlet är en allmän samhällsbeskrivning med ekonomiska förtecken, till exempel rörande statsutveckling, agrar förändring, handel och hantverk med jämförelser mellan Roskilde och Lund. Slutligen vävs bokens trådar samman i det fjärde och avslutande kapitlet ”Den økonomiske udvikling”. Sammantaget omfattar boken 131 sidor vilket inkluderar 22 sidor tabeller över depåfynden samt de ensamfunna mynten som ligger till grund för boken. Dessa är översiktliga och för de ensamfunna mynten redovisas vilken regent som mynten präglats under, men omfattar inte till exempel myntens typindelning. Däremot har klassificeringen av de fyndmiljöer som mynten förekommer i inkluderats.

Ingvardson delar upp analysen av de ensamfunna mynten i tre perioder för vilka frågorna när, var (indelat i de fyra huvudkategorier stad, kyrka, landsbygd och högstatusplats med underkategorier), och varför diskuteras. Intresset för de ensamfunna mynten bygger på tesen att de indikerar ett samhälles monetariseringsnivå.

Under fas 1 (ca 1020-1060/65) kännetecknas fynden av en hög andel utländska mynt. Flera depåfynd är blandade och innehåller förutom mynt även silverbarrar och annat silver. Det är ett ungt myntväsende där vikingatidens ekonomiska förhållningssätt fortfarande i viss mån råder och Ingvardson

karaktäriserar detta som en etableringsfas. Under Sven Estridsen genomförs en myntreform omkring 1060/65 och efter detta dominerar de danska mynten. Under fas 2 (ca 1060/65-1150) är fynden väsentligt färre än under både föregående och efterkommande fas. Sammansättningen av depåfynden är mer homogen med övervägande danska mynt som präglats under den regerande kungens tid, men en viss acceptans förefaller finnas även av äldre mynt. Silverbarrar förekommer sällan i fynden från fas 2. Under den sista fasen 3 (ca 1150-1241) ökar antalet fynd, men depåfynden är förhållandevis små. Även under denna period är de danska mynten i absolut majoritet i fynden. Myntväxlingssystemet, som även funnits under föregående perioder, är nu ännu mer effektivt förvalt.

En detaljstudie genomförs av ensamfunna fynd från Roskildeområdet. Mynten, som är 164 till antalet, har påträffats på 55 olika lokaler. De fördelar sig kronologiskt till 40 ex från fas 1, 12 ex från fas 2 och 112 mynt från fas 3. Under period 1 är fynden flest på landsbygden. Denna bild förändras över tid. Under period 3 ökar antalet myntfynd allra mest inom staden och i andra hand i kyrkor inom Roskildeområdet. Författarens tolkning är att handeln under fas 3 centraliseras till staden Roskilde. Många av de platser på landsbygden som är i aktivt bruk under fas 1, används inte längre under fas 3, vilket indikeras både av mynten och av annat fyndmaterial. Endast för åtta av 17 platser inom Roskildeområdet har kontinuitet kunnat påvisas för hela perioden från ca 1020 till 1241.

Analysen av Roskildeområdet ställs i förhållande till en bredare översiktsanalys av Själland (utom Roskildeområdet), Lolland och Falster. Sammanlagt har 288 ensamfunna mynt påträffats från 164 platser inom detta område. Den kronologiska fördelningen av de ensamfunna mynten liknar den från Roskildeområdet, det vill säga minst antal fynd under fas 2 och en stor ökning av fynd under

fas 3. Däremot finns en större avvikelse beträffande på vilka platser som mynten påträffas. Medan myntfynden i Roskildeområdet alltmer kom att koncentrera sig till staden, ser den geografiska spridningen annorlunda ut i jämförelseområdet. Där fortsätter att andelen fynd på landsbygden att vara stor under fas 3. Dessutom ökar antalet fynd också kraftigt i kyrkor och på högstatusplatser såsom slotts-, borg- och befästningsanläggningar. De senare har sannolikt fungerat som platser för skatteindrivning och som administrativa centrum vilket medförde en omfattande hantering av mynt.

Författaren bidrar genom denna publikation till den tidiga danska medeltidens numismatik på främst två plan. Det omfattande empiriska arbetet och analyserna baserat på detta, väl redovisat i tabeller och diagram, ger ny förståelse av det medeltida Roskilde. Det är intressant att se hur Roskildes etablering som stad kommer att absorbera stora delar av de ekonomiska aktiviteter som tidigare bedrivits i omlandet. Om studien i framtiden fördjupas vore det intressant att se om mönstret upprepas även för andra mindre själländska städer eller om det finns variationer i samspelen mellan olika städer och deras omland.

Ingvarsdons publikation bidrar också till den som är allmänt intresserad av dansk medeltidsnumismatik och vill skapa sig en överblick av forskningsläget. Till detta är "Møntbrug. Fra vikingetid til vendertogter" en utmärkt introduktion och som dels visar på centrala problemställningar inom numismatik under de senaste två decennierna, dels hur numismatik och arkeologi kan korsbefrukta varandra.

Cecilia von Heijne

Gitte Tarnow Ingvarsdon, *Møntbrug. Fra vikingetid til vendertogter*. Aarhus Universitetsforlag. 2010. ISBN: 978 87 7934 312 2. Pris 148 DKK

Vera Hatz

15. 8. 1923-18. 10. 2010

Vera Hatz blev født 15. august 1923 i Hamborg som Vera Jammer. Hun studerede historie, oldtidskundskab og folkeliv – først i Hamborg, siden i Jena, og efter 1945 igen i Hamborg. Afgørende for hendes videnskabelige løbebane blev mødet med Walter Hävernicks, der i 1945 var kommet fra Gotha til Hamborg, hvor han virkede på Hamborg Museum (Museum für Hamburgische Geschichte). I Hävernicks undervisning var de svenske skattefund fra 900- og 1000-tallet et hovedtema. Hans mål var en nybearbejdning

af Dannenbergs klassiske værk om tyske vikingetidsmønter, der allerede dengang var næsten 100 år gammelt. Vera Jammer deltog i Hävernicks projekt og gjorde dette problemkompleks til emne for sin doktorafhandling *Die Anfänge der Münzprägung im Herzogtum Sachsen (10. und 11. Jahrhundert)*, hvori vikingetidsfundene spillede en afgørende rolle. Hun opnåede 14. juli 1951 Dr. phil.-graden, og hendes studie blev trykt i 1951 som hæfte 3/4 i Hamborgs Møntkabinetets skriftserie *Numismatische Studien*.

Hävernicks havde bemærket Vera Jammers evner og ansatte hende straks som forskningsassistent ved Hamborg Museum fra 16. juli 1951 til 15. juli 1953. Dernæst arbejdede hun indtil 31. oktober 1954 for den tyske numismatiske kommission (Numismatische Kommission der Länder in der Bundesrepublik Deutschland). Hävernicks var formand, og Vera Jammers opgave var at bistå ham i det daglige arbejde.

I 1952 blev Vera Jammer for første gang inviteret til Stockholm. I mellemtiden forhandlede den tyske numismatiske kommission og Kungl. Vitterhetsakademien i Stockholm om en aftale om bearbejdningen af de tyske mønter i de svenske fund. Vera Jammer blev udset til dette arbejde på baggrund af sit hidtidige indsats på feltet og det helt åbenbare positive indtryk, hun havde efterladt ved sine studieophold. Hun påbegyndte arbejdet med behandling af fundene på Historiska Museet i Stockholm (senere Kungliga Myntkabinetet) 1. november 1954. Samtidigt blev hun udnævnt til Beisitzerin i den numismatiske kommission. Efter et års virke ophørte hun med arbejdet af personlige grunde. Man ville gerne fortsætte det påbegyndte arbejde, og således besluttede man at udføre fundbestemmelserne i Stockholm adskilt fra udarbejdelsen i fundlisterne i Hamborg. Med Gert Hatz fik projektet fra 1956 endnu en medarbejder. 1956 giftede Vera Jammer sig med Gert Hatz, som delte hendes lidenskab for middelaldernumismatik. I 1957 og 1965 fødtes deres to sønner.

Der fulgte en tid med hyppige ophold i Sverige af længere varighed sammen med Gert Hatz og nogen gange også med Peter Berg-haus. Idéen var, at fundlisterne skulle publiceres indenfor rammerne af et internationalt projekt. I sit arbejde gav Vera Hatz dette mål første-prioritet. I hendes optik måtte detaljestudier i enkelte mønttyper komme efter of-

fentliggørelsen af fundpublikationerne.

Som udgangspunkt for arbejdet udgav hun i 1961 et praktisk-orienteret studie af Otto-Adelheid-penningen. Hermed kunne denne møntgruppe for første gang bestemmes efter varianter med et standardiseret system. Dette arbejde har haft stor betydning helt til vore dage. Hun lavede ligeledes et andet praktisk-orienteret studie til bestemmelse af Ottonertidens udmøntninger i Rhinbyerne Mainz, Speyer og Worms.

Derudover tilfaldt det hende at bearbejde de bøhmiske og ungarske mønter, der i 900- og 1000-tallet var under stærk tysk indflydelse. Hun undersøgte ligeledes andre mindre møntgrupper i fundene, såsom de italienske og franske prægninger. Af de 375 fund (status 1975) med tyske mønter fra 900-tallet til starten af 1100-tallet gjort i Sverige har Vera Hatz alene bearbejdet de tyske mønter i 170 fund og sammen med sin mand Gert endnu 24 fund. Uden hendes vældige arbejdsindsats var de omfangsrige fundlister over det meget store og i vid udstrækning ubearbejdede materiale aldrig blevet til virkelighed.

I hendes virke bemærker man bestandigt en stor ærbødighed overfor Walter Hävernicks, der i efterkrigsårene på Hamborgs universitet havde startet en ny retning indenfor middelaldernumismatik i Tyskland. Denne retning er kendt under navnet Hamborgskolen („Hamburger Schule“). Dens hovedprincip var den teoretiske tolkning og den praktiske udnyttelse af møntfund som historisk kilde. Den arbejdede tværfagligt med inddragelse af forskning fra disciplinerne numismatik, forhistorisk arkæologi og økonomisk historie. I 1966 udgav Ahasver von Brandt *Werkzeug des Historikers*, der stadig i dag står som den toneangivende indføring til de historiske hjælpevidenskaber. Allerede her anførtes arbejder fra samtlige medlemmer af Hamborgskolen. Specielt fremhævedes Vera Hatz' af-

handling som ”forbilledlig i den måde, hvorpå mønternes historiske kildeværdi kortlægges” („vorbildlich in d. Art, wie d. historische Quellenwert d. Münzen herausgearbeitet ist“, s. 179). Vera Jammer, Gert Hatz og Peter Berghaus udgjorde Hamborgskolens aktive kerne, kendetegnet ved et livslangt sammenhold.

Offentligt rampelys brød Vera Hatz sig ikke om. Hun foretrak at arbejde flittigt i baggrunden. Herom vidner de omkring 120 meddelelser og boganmeldelser, som hun skrev til *Hamburger Beiträge zur Numismatik*, der udkom fra 1947 til 1993.

De venskabelige sammenkomster med andre vikingetidsnumismatikere lå hende på sinde. Hun så det som et videnskabeligt fællesskab, og hun og hendes mand modtog gerne kolleger i deres hjem i Hamborg for sammen at gennemgå fundlisterne over de svenske fund. Dette satte sig spor i det store udgivelsesarbejde af det toneangivende fundkorpus, som man iværksatte fra svensk side. Indtil nu er der udgivet tilsammen 8 bind i serien *Corpus Nummorum Saeculorum IX-XI qui in Suecia reperti sunt* (CNS). Det først kom i 1975 og det hidtil sidste i 1987. Med stor sorg så hun i de seneste årtier, at projektet ikke skred frem, som det oprindeligt havde været forventet. Hendes store bidrag blev således ikke i fuldt omfang ved fortsat publicering af fund gjort tilgængeligt for offentligheden.

Kontakterne med Sverige var tætte og præget af venskaber med eksempelvis Bengt Thordeman, Nils L. Rasmusson og Brita Malmer. Dette skyldes sikkert blandt andet, at hun talte perfekt svensk. Hun brugte sine sprogfærdigheder til oversættelse af en række af bøger (eksempelvis kataloget over Haganers samling) og artikler til tysk. Hun var bemærkelsesværdigt åben overfor nye ting. Hun blev således i høj alder ven med computeren, som hun brugte til at opdatere de lange lister

over svenske møntbestemmelser.

Hun var højt respekteret blandt fagfæller for sin venlighed og handlekraft. Det kom til udtryk i festskriftet *Commentationes Numismaticae*, som var tilegnet hende og hendes mand. Peter Berghaus, Jörgen Bracker, Jørgen Steen Jensen og Lars O. Lagerqvist stod bag udgivelsen i 1988. Festskriftet indeholder blandt andet Vera Hatz' bibliografi til og med 1985.

For deres specielle fortjenester for svensk numismatik blev Vera og Gert Hatz 17. september 1993 af kong Carl Gustaf udnævnt til kommandører i den kongelige Nordstjärne-Orden. Og skønt Gert Hatz samme år gik af som leder af Møntkabinetet i Hamborg, kom dette år slet ikke til at markere slutningen på deres videnskabelige arbejde. Tværtimod blev det starten på en meget kreativ fase, der gav sig udslag i udgivelsen af en række vigtige skrifter – de fleste med begge ægtefæller som forfattere. Til sidst gjorde den fremadskridende alder dog langsomt en ende på arbejdsindsatsen. Efter lange og modne overvejelser besluttede Vera og Gert Hatz at sælge huset i Hamburg-Volksdorf og flytte til Eutin i det østlige Holsten. Opløsningen af deres store private bogsamling må have været svær for dem, selvom de vigtigste bøger om vikingetidsnumismatik blev opstillet i deres søns hus i Eutin.

Vera Hatz stod ikke så meget frem i offentligheden som sin mand Gert Hatz. Det skyldes, at hun besluttede at hellige sig familien og opdragelsen af de to sønner og derfor ikke stræbte efter fast ansættelse. Hun forblev ikke desto mindre tro mod det numismatiske arbejde. Hendes person bekræfter således det gamle ordsprog, at der ”bag en stor mand altid står en stor kvinde”.

Hendes inderlige ønske om at se hendes og hendes mands færdige manuskript om fundmønterne fra Blekinge trykt som et bind i

CNS-serien nåede desværre ikke at gå i opfyldelse. 18. oktober sidste år døde Vera Hatz. Bisættelsen fandt sted i stilhed i familiekredsen.

Ralf Wiechmann
Peter Ilisch

Dansk bearbejdning:
Jens Christian Moesgaard

Øvrige udmærkelser:

- Royal Numismatic Society's medalje, 2003.
- Æresmedlemskab i Numismatische Gesellschaft, Berlin.
- Æresmedlemskab i Verein der Münzenfreunde in Hamburg.

Bibliografi siden 1988:

Vera Hatz, "Die französischen Münzen des 10./11. Jahrhunderts in den schwedischen Funden der Wikingerzeit". I: *Festskrift till Lars O. Lagerqvist*. Svenska Numismatiska Föreningen (Stockholm 1989), s. 121-129.

Vera Hatz, "Die Otto-Adelheid-Pfennige in den schwedischen Funden der Wikingerzeit", *Otto-Adelheid-Pfennige*. Commentationes de nummis saeculorum IX - XI in Suecia repertis. N.S., 7 (Stockholm 1991), s. 25-57.

Vera og Gert Hatz, "Der Sammler Konsul Eduard Friedrich Weber (1830-1907)". I: Harald Nilsson (red.), *Florilegium numismaticum. Studia in honorem U. Westermark edita*. Numismatiska meddelanden 38 (Stockholm 1992), s. 149-161.

Vera Hatz, "Das CNS-Projekt – Gemeinschaftsarbeit mit Schweden". I: Reiner Cunz (red.), *Concordia Ditat. 50 Jahre Numismatische Kommission der Länder in der Bundesrepublik Deutschland 1950-2000*. Numismatische Studien 13 (Hamburg 2000), s. 181-202.

Gert og Vera Hatz, *Die deutschen Münzen des*

Fundes von Burge I, Ksp. Lummelunda, Gotland (tpq 1143). Commentationes de nummis saeculorum IX - XI in Suecia repertis. N.S., 16 (Stockholm 2001).

Vera og Gert Hatz, "O. C. und C. F. Gaedechens. Vater und Sohn als Numismatiker". I: Manfred Mehl (red.), *Delectat et docet. Festschrift zum 100jährigen Bestehen des Vereins der Münzenfreunde in Hamburg*. Numismatische Studien 16 (Hamburg 2004), s. 217-245.

Vera og Gert Hatz, "Schwedische Münzen und Medaillen in Hamburger Auktionskatalogen des 18. Jahrhunderts". I: *Accurata Descriptio. Papers in Cartography, Numismatics, Oriental Studies and Librarianship Presented to Ulla Ehrensverd*. Akta Bibliothecae Regiae Stockholmiensis LXIX. Kungl. Biblioteket Stockholm (Stockholm 2003), s. 202-236.

Gert og Vera Hatz, "Zur Verbreitung der ältesten Münzen der Reichsabtei Fulda im Ostseeraum". I: A. Röpcke, R. Cunz og R. Polley (red.), *Fundamenta Historiae. Geschichte im Spiegel der Numismatik und ihrer Nachbarwissenschaften. Festschrift für Niklot Klüßendorf zum 60. Geburtstag am 10. Februar 2004*. Veröffentlichungen der urgeschichtlichen Sammlungen des Landesmuseums zu Hannover 51 (Hannover 2004), s. 117-129.

Vera og Gert Hatz, "Hans Schierven Knoph, der letzte stadthamburgische Münzmeister". I: M. Andersen, H. W. Hornsnes og J. Chr. Moesgaard (red.), *Magister Monetæ. Studies in Honour of Jørgen Steen Jensen*. Publications of the National Museum. Studies in Archaeology 13 (Copenhagen 2007), s. 221-235.

Ph.d.-afhandling om antikke mønter

Line Bjerg flankeret af de to officielle opponenter Richard Reece (t.v.) og François de Callatay (t.h.)

Fredag 15. oktober 2010 forsvarede Line M. H. Bjerg sin ph.d.-afhandling *Money, power and communication - coin circulation in the Bosporan Kingdom in the Roman period* på Aarhus Universitet. Afhandlingen er skrevet som led i hendes ansættelse ved Grundforskningsfondens Center for Sortehavsstudier, og blev bedømt af en komité bestående af centerets direktør, Pia Guldager Bilde (formand for udvalget), samt de to officielle opponenter

ved forsvaret: Reader emeritus Richard Reece fra University College London og François de Callatay fra Bibliothèque royale de Belgique.

Det bosporanske Rige var i det første halve årtusinde af vor tidsregning et kongedømme, der geografisk omfattede en del af det nordlige Sortehavsområde, hvor riget fungerede som buffer zone mellem Rom og de mange nomadiske stammer fra steppeområderne. Trods tilknytningen til Rom formåede riget at

beholde sin egen udmøntning indtil den senromerske periode.

I afhandlingen - såvel som ved forsvaret - blev der rejst alvorlig kritik af validiteten af flere af de hidtil foretagne studier af bosporanske mønter, der er baseret på museumsstykker og skattefund. Specielt kunne Line Bjerg demonstrere alvorlige problemer i de foretagne stempelstudier. En stor del af materialet har måttet re-klassificeres. Line Bjerg kunne derefter på basis af udbredelsesanalyser og fundsammenhænge foreslå en mere forfinet kronologisk opdeling af mønterne, og materialet peger nu på, at der i perioder har eksisteret forskellige samtidige omløbsområder for forskellige bosporanske mønttyper. Samtidig kunne Line Bjerg argumentere for

at de seneste bosporanske mønter havde en endog meget lang omløbsperiode, efter at udmøntningerne var ophørt.

Det blev en spændende og underholdende eftermiddag, hvor der ikke blot blev udtalt mange lovord om Line Bjergs forbilledlige behandling af de næsten 25.000 bosporanske fundmønter, som ifølge de to officielle opponenter skaber et helt nyt grundlag for studiet af mønterne fra Det bosporanske Rige.

Ph.d.-afhandlinger trykkes kun i ganske få eksemplarer til brug ved forsvaret. Heldigvis er der allerede truffet aftale om udgivelse i en international numismatisk serie, så en bredere kreds vil kunne stifte bekendtskab med arbejdet i foråret 2011.

Helle W. Horsnæs

DANSK NUMISMATISK FORENING

Medlemsmøder

Bethesda, Rømersgade 17 – Israels Plads, København K. kl. 18.15

Medlemsmøde med auktion

Onsdag 16. februar 2011

Onsdag 16. marts 2011

Onsdag 13. april 2011

Onsdag 18. maj 2011

Søndag 27. februar 2011 kl. 9.30

Medlemsmøder med foredrag

Onsdag 23. februar 2011 kl. 19.00

Mogens Skjoldager, Frederik 1.s søslinge

Onsdag 11. maj 2011 kl. 19.00

Frédéric Elfver, emne ej oplyst

Øvrige aktiviteter se: www.numismatik.dk

NORSK NUMISMATISK FORENING

Norsk Numismatisk Forening

Alle medlemsmøter avholdes på Grand Hotel, Karl Johansgate 31, møterom Gerhardsen.

Kommisjonsbud til peroenge@nokab.no eller Per Olav Engeset, Peiskrokveien 15, 1482 Nittedal.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING

Mötesdagar
3 mars, 31 mars, 28 april

Mötena äger rum på IOGT:s Ordenslokal,
Kungsgatan 16A, Malmö, kl 19:00 med vis-
ning av mynten från 18:00.

SUOMEN NUMISMAATTINEN YHDISTYS NUMISMATISKA FÖRENINGEN I FINLAND

Numismatiska Föreningen i Finland
Föreningens klubblokal: Mechelininkatu 15
B 47, FIN-00100 Helsingfors.
Tel. 358-9-66 22 81, tisdagar kl. 9-13 och
torsdagar kl. 13-17.
Fax 358-9-6228 0204.

Samtidigt gäller dessa tider för auktionsför-
rättare Hannu Männistö.
Hemsida: <http://www.snynumis.fi>
Formand: Pekka Säilä
e-mail: sny@snynumis.fi

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Föreningslokalerna är öppna för medlemmar
– gärna med sällskap.
SNFs kansli, Banérgatan 17 nb, SE-115-22
Stockholm. Tel. 46-(0)8-667 5598; fax 667
0771. Buss nr. 4, 44; T-bana Karlaplan.

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad
udgives siden 1936 af Nordisk Numismatisk Union.
Udkommer i 2011 med fire numre, februar, maj, august,
og november.
Ikke medlemmer kan tegne abonnement ved henven-
delse til redaktionen for 150 DKK. plus moms. I år 2011
porto i Danmark 60 DKK., Norden og Europa 85 DKK.,
andre verdensdele 110 DKK.
Ret til ændringer forbeholdes

Redaktionen:

Hovedredaktør: museumsinspektør
Jens Christian Moesgaard.
Adresse: Den kgl. Mønt- og Medaillesamling,
Nationalmuseet, DK-1220 København K.
Tlf.: 33 47 31 44.
E-mail: jens.christian.moesgaard@natmus.dk

Kansli: Besøkstid mandagarkl. 10-12, 13-16
Stängt: Midsommar - 1 september; jul- och
nyårshelgerna.
Internet hemsida:
<http://www.numismatik.se>
E-mail: info@numismatik.se

Ansvarlig over for presseloven: Formanden for Dansk
Numismatisk Forening, økonomikonsulent Preben
Nielsen.

Lokalredaktioner:

Møntkabinetterne i de fem lande.

Annonceredaktion: Preben Nielsen
Galionsvej 12, 2 th.
1437 København K
Tlf. (dag) 20 20 78 16.

Eftertryk af artikler m.v. kun med forfatterens tilla-
delse og kun med angivelse af kilden.
Afleveret fra trykkeriet 4. februar 2011
Frederiksberg Bogtrykkeri A/S.

Sælg mønter hos Danmarks største auktionshus...

Bruun Rasmussen Kunstauktioner har overtaget alle aktiviteter i Thomas Høiland Auktioner. Hensigten er at skabe en større fælles platform for køb og salg af mønter.

Vi søger netop nu mønter, pengesedler og medailler i alle genrer til Bruun Rasmussens forårsauktioner.

To månedlige møntauktioner

Hver søndag i de lige uger afholdes møntauktioner på nettet. Her findes materiale i alle kategorier inden for mønter, pengesedler og medailler.

Traditionel auktion

Udover net-auktioner afholder Bruun Rasmussen to årlige traditionelle møntauktioner i Bredgade.

Indleveringer modtages løbende.

For yderligere information se bruun-rasmussen.dk eller kontakt møntafdelingen på telefon 8818 1200 e-mail: monter@bruun-rasmussen.dk.

Vurderingsbesøg foretages efter aftale i hele landet.

*Frederik IV, "paryk" 8 skilling
1704 Glückstadt, Stavefejl
"FRID:VI", solgt på
netauktion januar 2011
Hammerslag 3.600 kr*

*Christian IX, 1 øre 1881, solgt på
traditionel auktion
december 2010.
Hammerslag 13.000 kr*

BRUUN RASMUSSEN

MØNTAUKTIONER

København	Århus	Syddjylland	Fyn	Ålborg
8818 1111	8818 1100	8818 1233	8818 1232	8818 1234

AURUM AUKTIONER AB

Myntauktioner i centrala Stockholm!

Låg provision - Alla objekt beskrivs utförligt
både i tryckt katalog och Internetkatalog

*Vi söker alltid bättre mynt, sedlar, medaljer,
polletter och litteratur!*

Tel. 08-660 20 70, vard. 9-13 Mail: info@aurumauktioner.se

www.aurumauktioner.se

OSLO MYNTHANDEL

International association
of professional numismatics

Inkognitogaten 33 A 0256 Oslo, Norge

Postboks 2745 Solli N-0204 Oslo, Norway

telefon: +47 23 10 00 00

Fax: +47 23 10 00 25

MYNTER • SEDLER • MEDALJER KJØP • AUKSJON MYNTER • SEDLER • MEDALJER

NYHEDER

Ny webbutik

**Klik venligst på:
www.pilegaard-coins.dk**

PILEGAARD MØNTER& BØGER. ALGADE 65, 9000 AALBORG
Tlf. +45 98 139 000 pi@stofanet.dk www.antikvar.dk/pilegaard